

mulier instituut

Gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen

Stand van zaken najaar 2020

Resie Hoeijmakers

Janine van Kalmthout

Gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen

Stand van zaken najaar 2020

Resie Hoeijmakers
Janine van Kalmthout

© Mulier Instituut
Utrecht, november 2020

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
1.1 Doel- en vraagstelling	6
1.2 Methode	6
1.3 Leeswijzer	7
2. Zorgen en veerkracht sportverenigingen	8
2.1 Zorgen bij verenigingen	8
2.2 Hervatting verenigingsactiviteiten	9
2.3 Gevolgen ledenontwikkeling en vrijwilligers	11
2.4 Veerkracht verenigingen	13
3. Financiële gevolgen coronacrisis	15
3.1 Gevolgen contributie en sponsoring	15
3.2 Gevolgen financiële huishouding	16
3.3 Bezuinigingsmogelijkheden	17
3.4 Gebruik ondersteuningsmaatregelen	18
3.5 Tekorten jaarrekening	22
3.6 Sentimentsverandering na aanscherping maatregelen	23
4. Robuustheid sportverenigingen gedurende de coronacrisis	26
5. Coronamaatregelen en protocollen bij sportverenigingen	28
5.1 Naleving coronamaatregelen bij en door sportverenigingen	28
5.2 Handhaving coronamaatregelen en omgang met protocollen	29
6. Conclusie en aanbevelingen	32
6.1 Conclusie	32
6.2 Aanbevelingen	33
Referenties	35
Bijlage 1 Achtergrondkenmerken sportverenigingen	36

Samenvatting

Om te bezien wat de gevolgen van de coronacrisis zijn voor het toekomstperspectief en financiële situatie van sportverenigingen in Nederland, welke factoren bijdragen aan de robuustheid van sportverenigingen gedurende de coronacrisis en wat ervaringen zijn met handhaving van de coronamaatregelen en protocollen, heeft het Mulier Instituut sportverenigingen bevroegd. De dataverzameling heeft plaatsgevonden van 25 september tot en met 13 oktober 2020. Gedurende deze periode zijn enkele verscherpende maatregelen voor sportverenigingen ingevoerd. Om de sentimentsverandering bij sportverenigingen na aanscherping van de maatregelen met ingang van 14 oktober in kaart te brengen, is de vragenlijst drie weken langer opengebleven en verspreid. Deze aanvullende data zijn alleen voor de sentimentsanalyse gebruikt. Hieronder zijn de belangrijkste bevindingen samengevat.

Toekomstperspectief sportverenigingen

- Bijna de helft van de verenigingsbestuurders (45%) maakt zich (ernstige) zorgen over de gevolgen van de coronacrisis voor de vereniging.
- De zorgen bij sportverenigingen over hun toekomstperspectief zijn licht toegenomen ten opzichte van de zomer 2020 (36%) en het voorjaar 2020 (40%).
- Binnensportverenigingen maken zich het vaakst (ernstige) zorgen over de toekomst van hun vereniging en zijn zich gedurende 2020 steeds meer zorgen gaan maken. Dit kan het gevolg zijn van de langere sluiting van binnensportverenigingen.
- Buitensportverenigingen maakten zich met name aan het begin van de coronacrisis zorgen over hun toekomst, gedurende de zomer namen de zorgen af en in het najaar weer toe. Dit lijkt het gevolg te zijn van de heropening van de kantines en herstart van de competities gedurende de zomer, die in het najaar weer werden gesloten en afgelast.
- Bij één op de drie verenigingen (31%) is het ledental tussen september 2019 en september 2020 gedaald. Van deze verenigingen geeft drie kwart (78%) aan dat de ledendaling deels (35%), voornamelijk (28%) of heel erg (16%) aan de coronacrisis kan worden toegeschreven. Met name binnensportverenigingen hebben met ledendaling te maken.
- Bij één op de zes verenigingen (17%) is het aantal leden in het afgelopen jaar gestegen. Dit zijn met name veldsportverenigingen.
- Twee derde van de sportverenigingen (62%) heeft te maken met leden die nog niet willen of durven komen sporten.
- Twee op de drie verenigingen (66%) hebben vertrouwen in de veerkracht van de vereniging om de gevolgen van de coronacrisis te overleven. Ongeveer de helft (54%) heeft vertrouwen in de veerkracht van de vereniging om een tweede stillegging te overleven. 15 procent van de verenigingen heeft (helemaal) geen vertrouwen om een (eventuele) tweede stillegging te overleven.
- Het toekomstperspectief van verenigingen lijkt kwetsbaarder naar mate zij met ledendaling en/of inkomstenderving te maken hebben, waarbij ledendaling de meeste invloed lijkt te hebben.

Financiële gevolgen coronacrisis

- Eén op de drie verenigingen zegt in het kalenderjaar 2020 meer dan 30 procent van de begrote inkomsten mis te lopen. Gemiddeld verwachten verenigingen het kalenderjaar 2020 een inkomstenderving van 19 procent van hun begrote inkomsten voor 2020.
- Het merendeel van de verenigingen in Nederland (75%) geeft aan in het kalenderjaar 2020 te hebben bespaard/bezuinigd of nog te gaan besparen/bezuinigen. Gemiddeld besparen/bezuinigen verenigingen in het kalenderjaar 2020 10 procent van de begroting.
- Begin april 2020 gaf ongeveer een kwart van de sportverenigingen in Nederland (26%) aan dat steunmaatregelen, hulp of ondersteuning essentieel zijn om als vereniging de coronacrisis te kunnen overleven. In oktober 2020 is dit licht gestegen naar een derde van de verenigingen (32%).

- Ruim de helft van de verenigingen (52%) geeft aan in de periode maart tot en met 15 oktober financiële steunmaatregelen van de Rijksoverheid of gemeente te hebben aangevraagd of ontvangen. Verenigingen geven aan tot 15 oktober gemiddeld 5 procent van de begroting aan financiële steunmaatregelen van de overheid en sportbonden te ontvangen.
- Een derde van de verenigingen die geen enkele financiële steun van de overheid heeft aangevraagd/ontvangen (36%) is van mening dat noodmaatregelen, hulp of ondersteuning (enigszins) essentieel zijn voor de vereniging om te overleven.
- Ongeveer de helft van de verenigingen in Nederland (53%) verwacht in het kalenderjaar 2020 een tekort op de jaarrekening van de vereniging. Deze verenigingen geven overwegend aan dit tekort ten laste van het eigen vermogen te laten komen.

Coronamaatregelen en protocollen bij sportverenigingen

- Een meerderheid van de sportverenigingen heeft te maken met leden en/of sporters die onvoldoende afstand houden (56% soms, 12% regelmatig en 4% vaak) of zich niet aan looproutes houden (43% soms, 9% regelmatig en 3% vaak).
- Veldsportverenigingen ervaren het vaakst problemen met betrekking tot het naleven van de coronamaatregelen.
- Verenigingen geven overwegend aan dat zij alert zijn op hun leden maar dat handhaving op de vereniging niet altijd goed gaat. Ook geven veel verenigingen aan dat handhaving voor de vereniging ingrijpend is. De verschillende regels voor verschillende leeftijdsgroepen en de verschillende regels voor op en naast het veld of baan werken verwarrend. De verschillende protocollen zijn soms tegenstrijdig.
- De mate waarin en manier waarop verenigingen zich bezighouden met handhaving verschilt sterk. Veel verenigingen geven aan coronastewards/coördinatoren/coaches, coronacommissies of specifieke vrijwilligers te hebben aangesteld voor de handhaving. Andere verenigingen geven aan dat ze leden hebben geïnformeerd of borden hebben opgehangen, maar niemand verantwoordelijk is gemaakt voor de handhaving.

Aanbevelingen

- Een derde van de verenigingen die geen enkele financiële steun van de overheid heeft aangevraagd/ontvangen is van mening dat noodmaatregelen, hulp of ondersteuning (enigszins) essentieel zijn voor de vereniging om te overleven. Dit pleit voor meer maatwerk in het toekennen van financiële ondersteuning aan sportverenigingen en meer onderzoek naar waarom deze verenigingen niet in aanmerking komen voor financiële ondersteuning of geen financiële ondersteuning aanvragen.
- De toekomst van sportverenigingen lijkt sterk afhankelijk van de bindingskracht van leden en vrijwilligers en daarom is het in stand houden van deze binding tussen leden en de vereniging essentieel voor het toekomstperspectief van verenigingen. Het is dan ook belangrijk dat verenigingen zo snel en veel als mogelijk (weer) open gaan, maar dat in ieder geval een volledige stillegging van de vereniging wordt vermeden.
- De veelvoud aan veranderingen en aanpassingen in de coronamaatregelen voor sportverenigingen en de onduidelijkheid hierover leidt tot een vergrote regeldruk voor sportverenigingen. Dit lijkt voor veel vrijwilligers en bestuurders het plezier in vrijwilligerswerk negatief te beïnvloeden, maar ook ten koste te gaan van tijd en inzet die aan het in stand houden van ledenbinding kan worden besteed. Het is daarom belangrijk dat de regeldruk voor sportverenigingen bij handhaving en protocollen verminderd wordt, door zo min mogelijk veranderingen door te voeren in de coronamaatregelen en protocollen voor sportverenigingen en verenigingen zo veel mogelijk duidelijkheid en ondersteuning te bieden in de uitvoering van de coronamaatregelen en protocollen.

1. Inleiding

Op 12 maart 2020 zijn de eerste beperkende maatregelen ter bestrijding van het coronavirus voor de sport aangekondigd. Daarna is de sport enkele weken volledig stilgelegd en gedurende de zomer voorzichtig herstart. Vanaf 1 juli mochten alle sportkantines weer open en sportwedstrijden worden georganiseerd binnen de algemeen geldende maatregelen en opgestelde protocollen. Na deze versoepeling in de zomer van 2020 zijn sportverenigingen gedurende september en oktober 2020 weer gedeeltelijk stilgelegd. Op 28 september 2020 is aangekondigd dat vanaf 29 september om 18.00 uur geen publiek bij sportwedstrijden meer is toegestaan en sportkantines hun deuren moeten sluiten. Op 13 oktober is aangekondigd dat vanaf de volgende dag 22.00 uur amateursportwedstrijden zijn verboden, volwassenen in groepjes van maximaal 4 personen op anderhalve meter mogen sporten en in binnenruimtes maximaal 30 personen per zelfstandige ruimte mogen sporten. Vanaf 4 november 22.00 uur zijn deze regels (vooralsnog) voor 2 weken verscherpt en mogen volwassenen in groepjes van maximaal 2 personen op anderhalve meter sporten. Ook is duidelijk geworden dat het kabinet verwacht dat de maatregelen blijven gelden tot in december 2020. Dit betekent dat competities en evenementen bij sportverenigingen, een groot deel van de trainingen bij sportverenigingen en het verenigingsleven in fysieke vorm voor de rest van 2020 stilliggen.

Om te bezien wat de gevolgen van de coronacrisis zijn voor het toekomstperspectief en de financiële situatie van sportverenigingen in Nederland, welke factoren bijdragen aan de robuustheid van sportverenigingen gedurende de coronacrisis en wat ervaringen zijn met handhaving van de coronamaatregelen en protocollen, heeft het Mulier Instituut sportverenigingen bevraagd. De dataverzameling heeft van 25 september tot en met 13 oktober 2020 plaatsgevonden. Gedurende deze periode zijn enkele verscherpende maatregelen voor sportverenigingen ingevoerd. Om de sentimentsverandering bij sportverenigingen na de aanscherping van de maatregelen vanaf 14 oktober in kaart te brengen, is de vragenlijst drie weken langer opengebleven en verspreid. Deze aanvullende data zijn alleen voor de sentimentsanalyse gebruikt.

1.1 Doel- en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is om de gevolgen van de coronacrisis voor de sportverenigingen in Nederland in kaart te brengen. Wat betreft de gevolgen van de coronacrisis, wordt met name gekeken naar het toekomstperspectief van sportverenigingen in Nederland en de financiële gevolgen van de coronacrisis voor sportverenigingen. Daarnaast worden factoren die bijdragen aan de robuustheid van sportverenigingen in kaart gebracht en worden de ervaringen van sportverenigingen met betrekking tot handhaving en protocollen beschreven.

In dit onderzoek staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

- 1) Wat zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het toekomstperspectief van sportverenigingen in Nederland?
- 2) Wat zijn de financiële gevolgen van de coronacrisis voor sportverenigingen?
- 3) Welke factoren dragen bij aan de robuustheid van sportverenigingen gedurende de coronacrisis?
- 4) Wat zijn de ervaringen van sportverenigingen met handhaving van de coronamaatregelen en protocollen?

1.2 Methode

Om de gevolgen van de coronacrisis en de ervaringen met betrekking tot de handhaving van de coronamaatregelen en protocollen bij sportverenigingen in Nederland in kaart te brengen, is een vragenlijst in de vorm van een webenquête bij verenigingen afgenomen. Om een zo hoog mogelijke

respons te behalen, is de webenquête op twee manieren verspreid. Allereerst zijn de verenigingen in het [Verenigingspanel](#) van het Mulier Instituut bevraagd. Het Verenigingspanel is een representatieve steekproef van de sportverenigingen in Nederland, waarin allerlei categorieën sportverenigingen, grote en kleine verenigingen, clubs met teamsporten en (semi-)individuele sporten, clubs gevestigd in kleine en grote gemeenten, clubs met en zonder eigen accommodatie, et cetera., naar evenredigheid zijn vertegenwoordigd. Daarnaast is de webenquête via een open link verspreid door verschillende sportbonden, gemeenten en NOC*NSF. In totaal zijn van 415 sportverenigingen in het Verenigingspanel en 726 sportverenigingen via de open link de vragenlijsten geanalyseerd. De sportverenigingen vormen een acceptabele afspiegeling van de totale groep sportverenigingen in Nederland. Om de representativiteit van de steekproef te waarborgen is de steekproef gewogen naar grootte van de vereniging en type sport.

De dataverzameling heeft van 25 september tot en met 13 oktober 2020 plaatsgevonden. Gedurende deze periode zijn enkele verscherpende maatregelen voor sportverenigingen ingevoerd. De gevolgen van de maatregelen vanaf 14 oktober zijn niet in dit onderzoek meegenomen (behalve voor de sentimentsanalyse, zie paragraaf 3.6). Wat betreft de zorgen, veerkracht en financiën zijn de resultaten vergeleken met eerdere peilingen in de zomer van 2020 (8 juli t/m 31 augustus) en het voorjaar van 2020 (1 april t/m 13 april 2020).

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de zorgen met betrekking tot de gevolgen van het coronavirus voor de toekomst van sportverenigingen en het vertrouwen in de veerkracht van de sportverenigingen beschreven. In hoofdstuk 3 volgen de financiële gevolgen van de coronacrisis voor sportverenigingen in Nederland en in hoofdstuk 4 wordt ingegaan op factoren die bijdragen aan de robuustheid van sportverenigingen. In hoofdstuk 5 worden de ervaringen van sportverenigingen met betrekking tot handhaving van de coronamaatregelen en de protocollen gepresenteerd. Ten slotte volgen in hoofdstuk 6 enkele conclusies en aanbevelingen om het beleid ter ondersteuning van de sportverenigingen in Nederland verder vorm te geven.

2. Zorgen en veerkracht sportverenigingen

In dit hoofdstuk worden de zorgen over de gevolgen van de coronacrisis voor de toekomst van verenigingen en het vertrouwen van verenigingen in hun vermogen om de coronacrisis te overleven, in kaart gebracht. Hierbij wordt ingegaan op de zorgen die bij verenigingen leven, de hervatting van verenigingsactiviteiten, de gevolgen voor ledenontwikkeling en vrijwilligers, en het vertrouwen in de veerkracht van de verenigingen.

2.1 Zorgen bij verenigingen

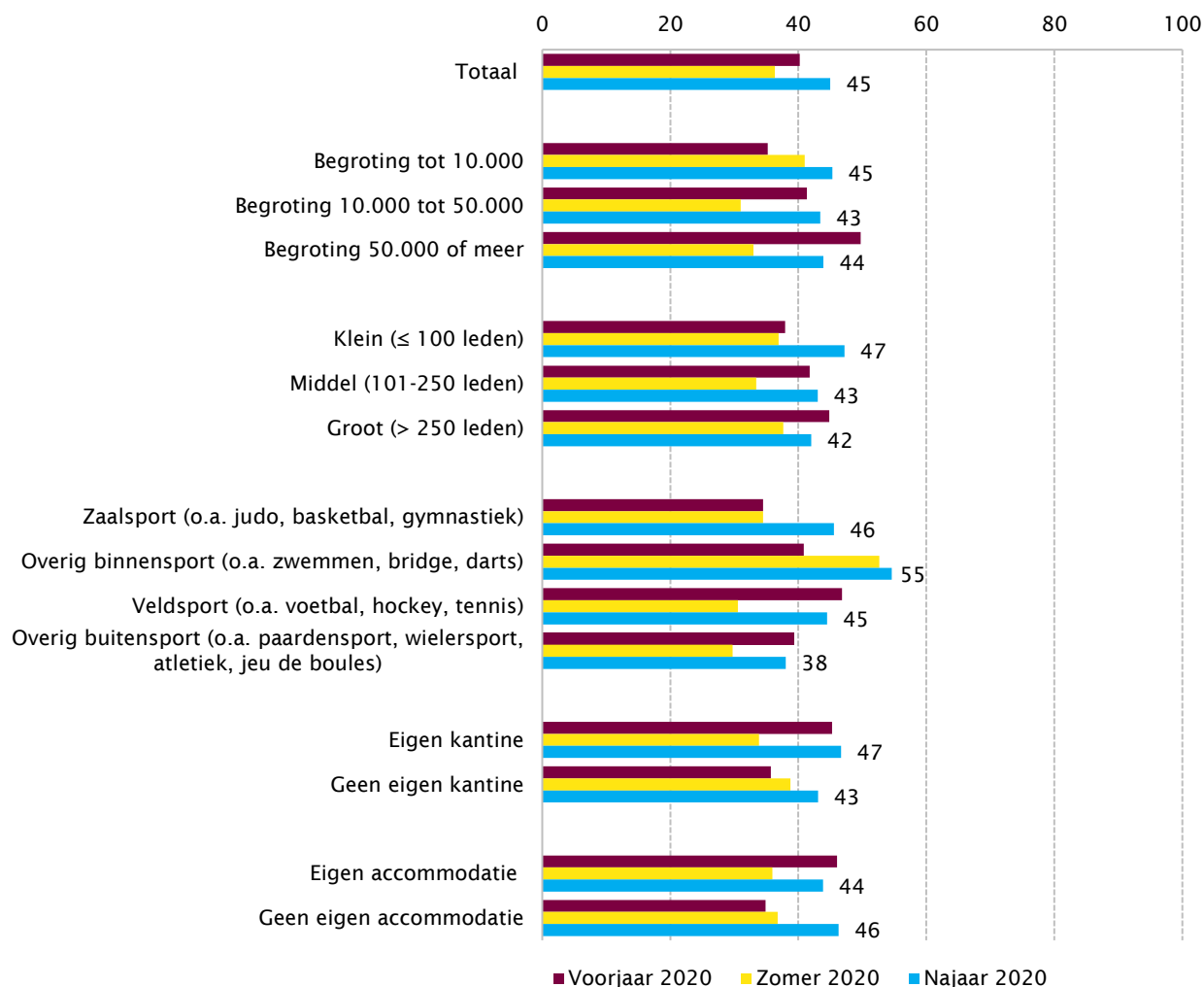
Bijna helft verenigingen maakt zich (ernstige) zorgen over gevolgen coronacrisis

Bijna de helft van de verenigingsbestuurders (45%) geeft aan zich (ernstige) zorgen te maken over de gevolgen van de coronacrisis voor de vereniging (zie figuur 2.1). Verenigingen maken zich vooral (ernstige) zorgen over het verlies van leden/vrijwilligers, de financiële situatie en de gezondheid van (oudere) leden. Wanneer de zorgen bij verenigingen over de gevolgen van de coronacrisis worden vergeleken met eerdere peilingen in de zomer van 2020 (8 juli t/m 31 augustus 2020) en het voorjaar van 2020 (1 april t/m 13 april 2020), zijn iets meer verenigingsbestuurders zich (ernstige) zorgen gaan maken over de toekomst van hun vereniging dan in de zomer (36%) en het voorjaar (40%) het geval was. De aard van de zorgen is veelal gelijk gebleven. Met name overige binnensportverenigingen (55%) maken zich (ernstige) zorgen over hun toekomst. In vergelijking met eerdere peilingen in 2020 zijn vooral verenigingen met een kleine begroting (tot 10.000 euro), kleine verenigingen (≤ 100 leden), zaalsportverenigingen en verenigingen zonder eigen accommodatie zich meer zorgen gaan maken. De mate waarin verenigingen zich zorgen maken, hangt samen met de mate waarin verenigingen ledendaling en inkomstenderving ervaren (zie hoofdstuk 4).

Binnensportverenigingen maken zich het vaakst zorgen

Kijkend naar de verschillende typen sportverenigingen valt op dat buitensportverenigingen zich aan het begin van de coronacrisis zorgen maakten, de zorgen gedurende de zomer afnamen en de zorgen in het najaar weer zijn toegenomen. Dit verschil lijkt te maken te hebben met de heropening van de kantines en herstart van de competities gedurende de zomer, die gedurende het najaar weer werden gesloten en afgelast. Binnensportverenigingen zijn zich gedurende 2020 steeds meer zorgen gaan maken. Binnensportverenigingen geven vaker aan met een ledendaling te maken te hebben. Dit kan het gevolg zijn van de langere sluiting van binnensportverenigingen. Daarnaast zijn in het algemeen voor binnensportverenigingen contributies de voornaamste inkomstenbron, waardoor ledendaling ook financieel ingrijpende consequenties heeft. Bij buitensportverenigingen is meer diversiteit aan inkomstenbronnen en spelen kantine-inkomsten, sponsoring en financiële acties een belangrijkere rol.

Figuur 2.1 De mate waarin sportverenigingen zich zorgen maken over de gevolgen van de coronacrisis voor de vereniging in het voorjaar, de zomer en het najaar van 2020, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, voorjaar n=3.256; zomer n=456; najaar n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, april, juli/aug., oktober 2020.

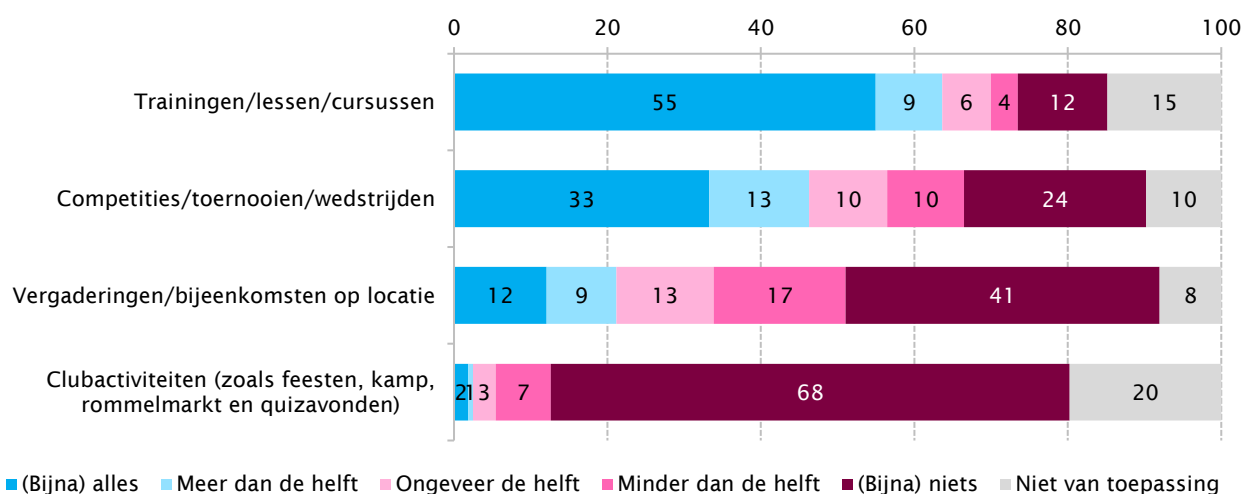
2.2 Hervatting verenigingsactiviteiten

Verenigingsactiviteiten beperkt hervat na de zomer van 2020

Tijdens de dataverzamingsperiode (25 september t/m 13 oktober) is gevraagd in hoeverre sport- en clubactiviteiten op dat moment bij de vereniging zijn hervat. Dit is gevraagd voordat alle amateursportwedstrijden werden verboden. Figuur 2.2 laat zien dat sportverenigingen op het moment van de dataverzameling veelal niet op het oude niveau draaiden. Bij ongeveer de helft van de verenigingen waren (bijna) alle trainingen/lessen/cursussen hervat (55%), bij een derde van de verenigingen waren (bijna) alle competities/toernooien/wedstrijden hervat (33%) en bij één op de acht verenigingen vonden (bijna) alle vergaderingen/bijeenkomsten weer op locatie plaats (12%). Clubactiviteiten, zoals feesten, kamp, rommelmarkt en quizavonden, waren nauwelijks hervat. Redenen waarom activiteiten niet of nauwelijks waren hervat variëren tussen angst voor het coronavirus in relatie tot risicogroepen en beperkingen van de anderhalve meter. Zo zegt een vereniging: ‘Ondanks de beperkte mogelijkheden durven wij (het bestuur) het niet aan onze activiteiten te hervatten. Dit houdt verband met het feit dat alle leden een zodanige leeftijd hebben (ruim boven de 65 jaar) dat zij ruimschoots binnen de risicogroep vallen’.

Kijkende naar de mate waarin trainingen/lessen/cursussen en competities/toernooien/wedstrijden zijn hervat bij verenigingen met trainingen/lessen/cursussen en competities/toernooien/wedstrijden, zijn grote verschillen te zien tussen typen verenigingen. Bij het merendeel van de zaalsportverenigingen (o.a. judo, basketbal, gymnastiek, 86%) en veldsportverenigingen (o.a. voetbal, hockey, tennis, 81%) waren (bijna) alle trainingen/lessen/cursussen hervat, terwijl dit voor ongeveer een op de vier van de overige binnensportverenigingen (o.a. zwemmen, bridge, darts, 42%) en overige buitensportverenigingen (o.a. paardensport, wielersport, atletiek, jeu de boules, 39%) gold. Ook de competities/toernooien/wedstrijden waren met name bij zaalsport- en veldsportverenigingen hervat, en in mindere mate bij overige binnensport- en overige buitensportverenigingen.

Figuur 2.2 De mate waarin sport- en clubactiviteiten bij de sportvereniging zijn hervat (peildatum september/oktober 2020) (in procenten, n=1.141)

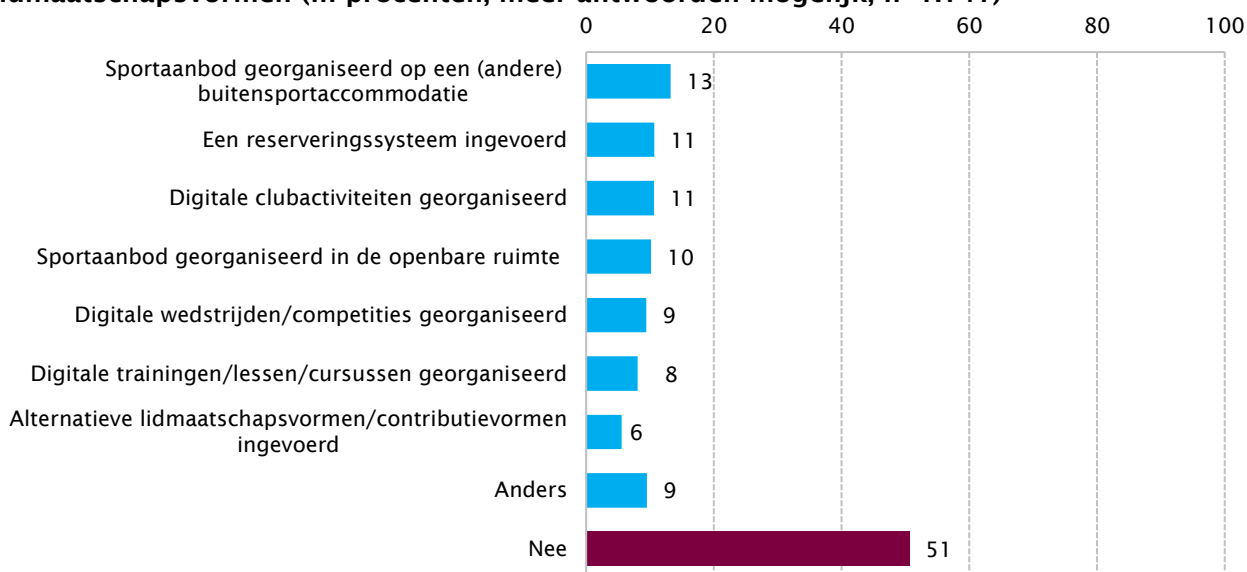
Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Helft verenigingen introduceert ander (sport)aanbod of lidmaatschapsvormen

Begin april 2020 gaf een kwart van de verenigingen (24%) aan alternatieve beweegopties of alternatieve verenigingsactiviteiten aan hun leden aan te bieden (Hoeijmakers en Van Kalmthout, 2020). In oktober 2020 heeft de helft van de verenigingen (49%, zie figuur 2.3) naar aanleiding van de coronacrisis ander sportaanbod, andere activiteiten of andere lidmaatschapsvormen georganiseerd. Ongeveer één op de tien verenigingen heeft sportaanbod georganiseerd op een (andere) buitensportaccommodatie (13%), een reserveringssysteem ingevoerd (11%), digitale clubactiviteiten georganiseerd (11%), sportaanbod in de openbare ruimte georganiseerd (10%) en/of digitale wedstrijden/competities georganiseerd (9%). Het zijn overwegend binnensportverenigingen (66%) die alternatief sportaanbod of andere activiteiten hebben georganiseerd. Mede doordat de binnensport langer dicht moest blijven, heeft één op de vijf binnensportverenigingen sportaanbod georganiseerd op een (andere) buitensportaccommodatie (20%) en/of in de openbare ruimte (20%) en/of digitale wedstrijden/competities georganiseerd (19%).

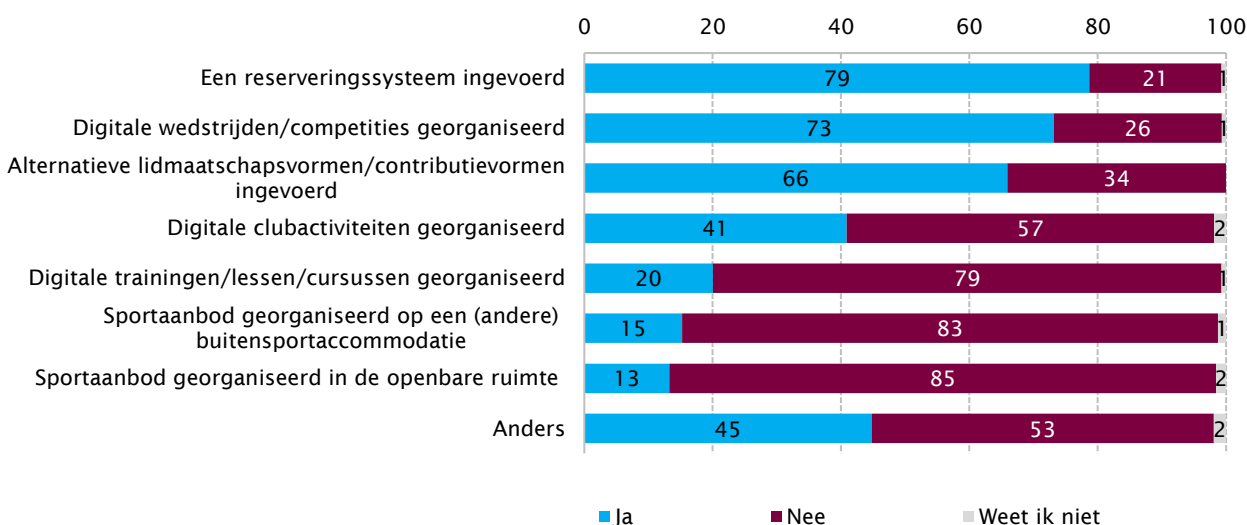
Kijkende naar het duurzame karakter van deze aanpassingen, biedt meer dan de helft van de verenigingen die vanwege de coronacrisis zijn gestart met een reserveringssysteem (79%), digitale wedstrijden/competities (73%) en/of alternatieve lidmaatschapsvormen/contributievormen (66%), dit op het moment van de dataverzameling nog aan (zie figuur 2.4). Ongeveer één op de zeven verenigingen die vanwege de coronacrisis sportaanbod hebben georganiseerd op een (andere) buitensportaccommodatie (15%) en/of in de openbare ruimte (13%) bieden dit op het moment van de dataverzameling nog aan.

Figuur 2.3 Aandeel sportverenigingen met ander sportaanbod, andere activiteiten of andere lidmaatschapsvormen (in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Figuur 2.4 Aandeel sportverenigingen dat ander sportaanbod, andere activiteiten of andere lidmaatschapsvormen in oktober 2020 nog aanbiedt (in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=589)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

2.3 Gevolgen ledenontwikkeling en vrijwilligers

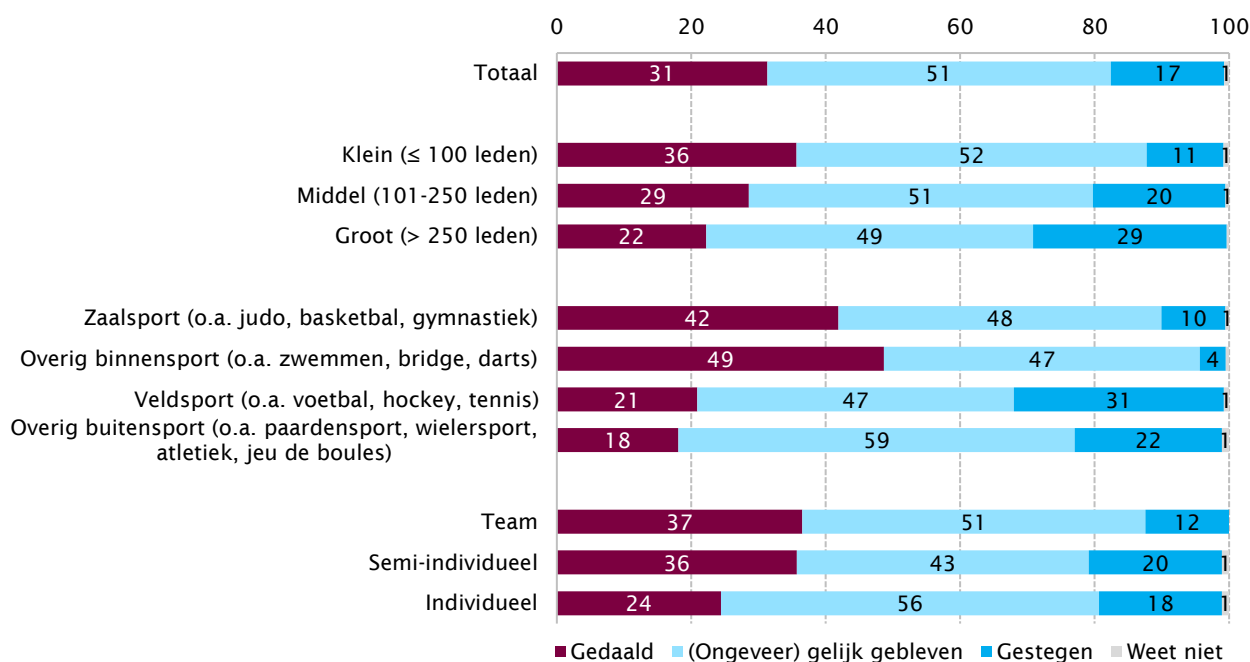
Eén op drie verenigingen met ledendaling in het afgelopen jaar

Bij één op de drie verenigingen (31%, zie figuur 2.5) is het ledental tussen september 2019 en september 2020 gedaald. Van deze verenigingen geeft drie kwart (78%) aan dat de ledendaling deels (35%), voornamelijk (28%) of heel erg (16%) aan de coronacrisis kan worden toegeschreven. Met name overige binnensportverenigingen (o.a. zwemmen, bridge, darts, 49%), zaalsportverenigingen (o.a. judo, basketbal, gymnastiek, 42%), teamsportverenigingen (37%), semi-individuele sportverenigingen (36%) en kleine sportverenigingen (≤ 100 leden, 36%) hebben met ledendaling te maken. De helft van de verenigingen met ledendaling (49%) heeft in het afgelopen jaar meer dan 10 procent van het totale ledenaantal verloren. Bij

één op de zes verenigingen (17%) is het aantal leden in het afgelopen jaar gestegen. Dit zijn met name veldsportverenigingen (voornamelijk bij tennis, golf, honk- en softbal, 31%) en grote verenigingen (> 250 leden, 29%). Verenigingen met een ledenstijging in het afgelopen jaar maken zich minder vaak (ernstige) zorgen (26%) om de gevolgen van de coronacrisis dan verenigingen waar het ledenaantal gelijk is gebleven (39%) of gedaald (65%).

Van de verenigingen waar leden hun lidmaatschap hebben opgezegd als gevolg van de coronacrisis, geeft ongeveer de helft (55%) aan dat dit gaat om specifieke groepen. Deze verenigingen noemen de volgende specifieke groepen: 65-plussers (37%), mensen met een beperking en/of chronische aandoening (19%) en mensen met beperkte financiële middelen (12%).

Figuur 2.5 Ontwikkeling van het ledental bij sportverenigingen tussen september 2019 en september 2020, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, n=1.141)

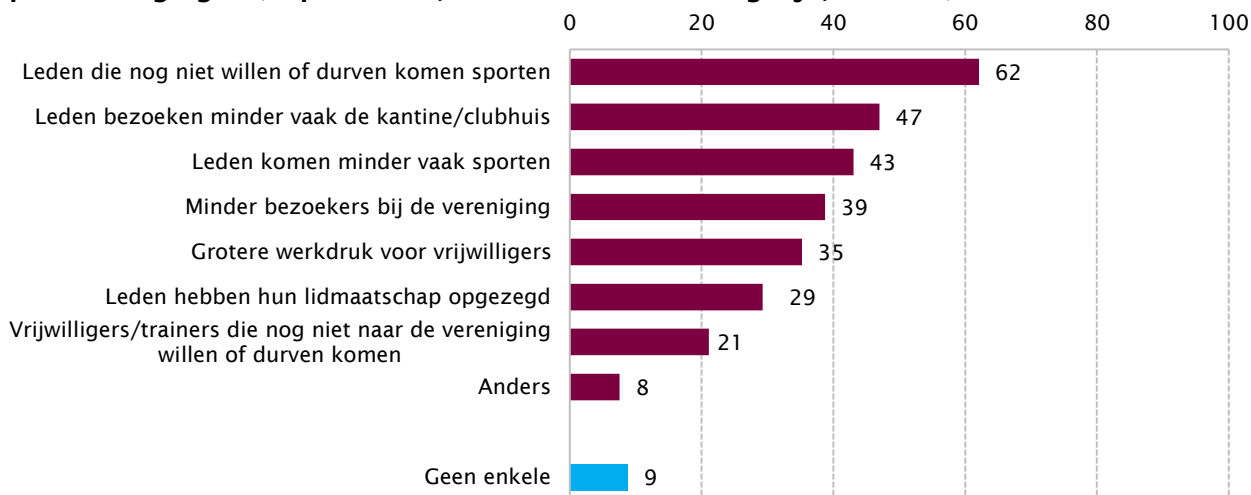
Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Merendeel verenigingen heeft leden die (nog) niet durven te sporten

Twee derde van de sportverenigingen (62%) heeft te maken met leden die nog niet willen of durven komen sporten (zie figuur 2.6). Van deze verenigingen geeft twee derde (67%) aan dat dit specifieke groepen mensen betreft, zoals 65-plussers (51%) of mensen met een beperking en/of chronische aandoening (36%). Andere nadelige gevolgen die verenigingen ervaren met betrekking tot leden, bezoekers en vrijwilligers zijn dat leden minder vaak de kantine/het clubhuis bezoeken (47%), leden minder vaak komen sporten (43%), de vereniging minder bezoekers heeft (39%) en dat de werkdruk voor vrijwilligers is vergroot (35%). Eén op de vijf verenigingen (21%) heeft te maken met vrijwilligers en/of trainers die nog niet naar de vereniging willen of durven komen. Daarnaast zegt een kwart van de verenigingen (24%, zie figuur 2.7) dat de coronacrisis een negatieve invloed heeft op de bereidheid van vrijwilligers om zich voor de vereniging in te zetten. Dit is het vaakst het geval bij zaalsportverenigingen (30%) en overige buitensportverenigingen (28%). Verenigingen die een negatieve invloed van de coronacrisis op de bereidheid van vrijwilligers ervaren, maken zich vaker (ernstige) zorgen over de gevolgen van de coronacrisis voor de vereniging. Een verminderde bereidheid van vrijwilligers lijkt voornamelijk het gevolg te zijn van angst voor het coronavirus en een vergrote regeldruk. Zo zegt een vereniging: 'Toen het clubhuis weer open mocht wilden sommige vrijwilligers geen bardiensten draaien uit angst voor corona'. Volgens een andere

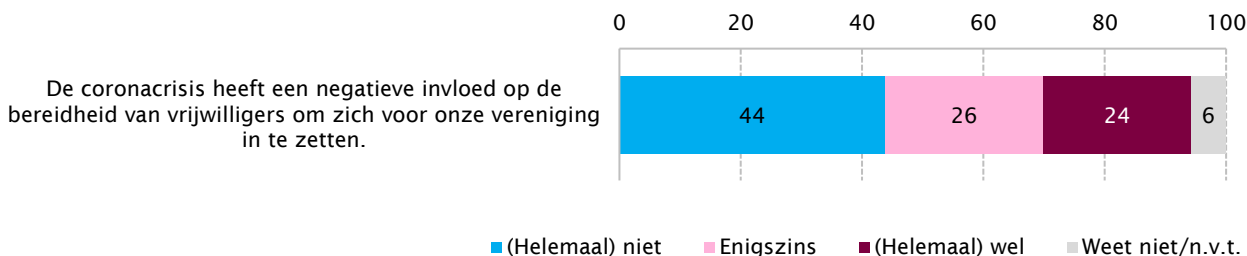
vereniging: ‘De druk op de vrijwilligersorganisatie is extra groot door de continu veranderende regels en het (heel snel) moeten aanpassen van het park en de communicatie hierover naar de leden’. Maar ook de verminderde bereidheid bij enkele vrijwilligers heeft consequenties voor andere vrijwilligers. Zo wordt door een vereniging aangegeven: ‘Grotere werkdruk bij sommige vrijwilligers omdat anderen niet aandurven om te komen’.

Figuur 2.6 Ervaren nadelige gevolgen coronacrisis voor leden, bezoekers en vrijwilligers bij sportverenigingen (in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Figuur 2.7 Gevolgen coronacrisis voor vrijwilligers bij sportverenigingen (in procenten, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

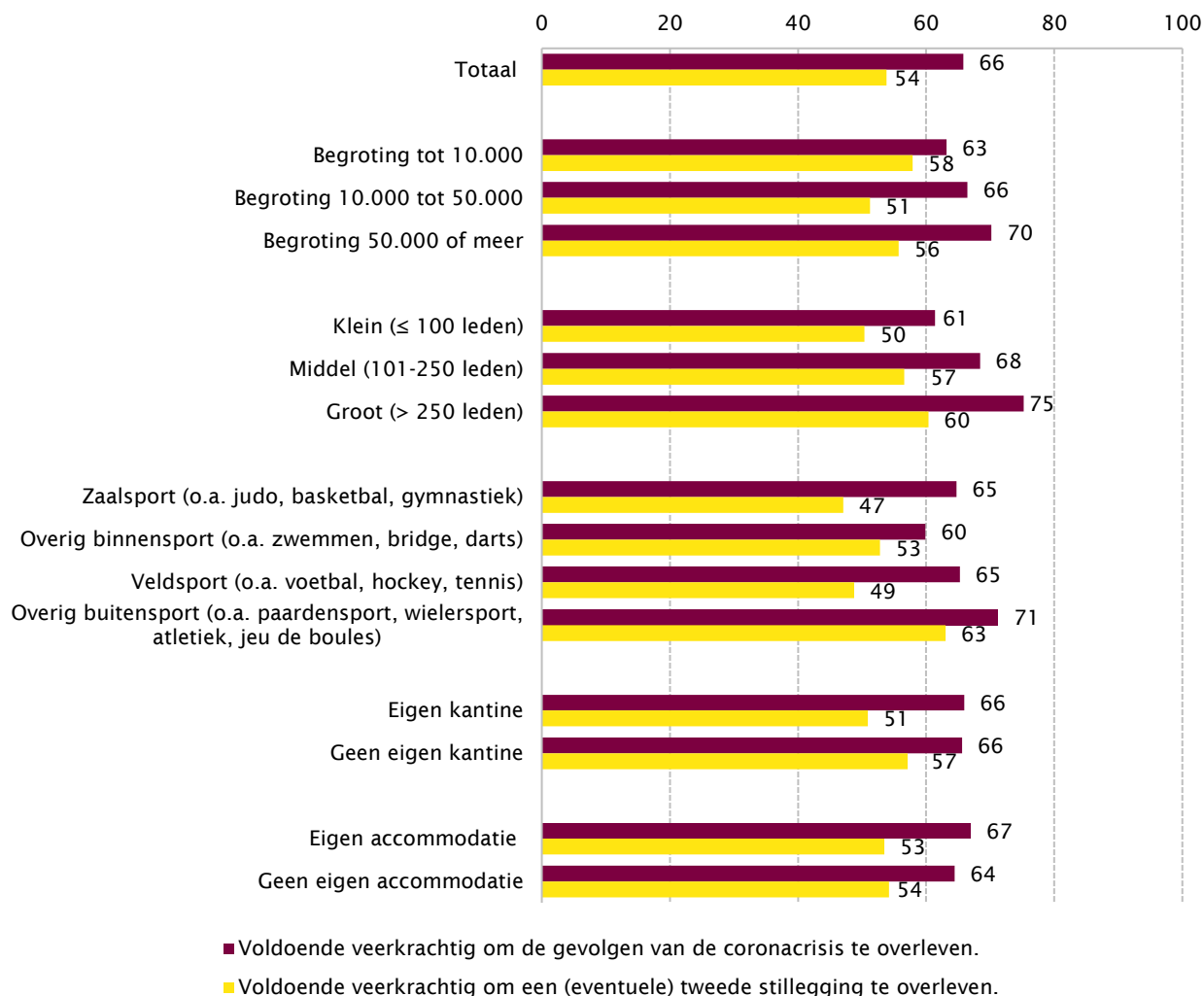
2.4 Veerkracht verenigingen

Helpt verenigingen vertrouwt erop om tweede stillegging te overleven

Met veerkracht wordt het vermogen van de vereniging bedoeld om de impact van de coronacrisis te absorberen en terug te veren naar de situatie van voor de coronacrisis. Twee op de drie verenigingen (66%, zie figuur 2.8) geven aan vertrouwen te hebben in de veerkracht van de vereniging om de gevolgen van de coronacrisis te overleven. Over het algemeen hebben overige binnensportverenigingen (60%), kleine verenigingen (≤ 100 leden, 61%) en verenigingen met een kleine begroting (tot 10.000 euro, 63%) het minst vertrouwen in de veerkracht van de vereniging. Dit is opvallend omdat deze typen verenigingen aan het begin van de coronacrisis (begin april) juist het meest vertrouwen in de veerkracht van de vereniging stelden (Hoeijmakers en Van Kalmthout, 2020). 8 procent van de verenigingen zegt niet voldoende veerkrachtig te zijn om de gevolgen van de coronacrisis te overleven. Een kwart (26%) zegt dat dit enigszins het geval is. In de zomer van 2020 (73%) was het vertrouwen in de veerkracht iets groter dan in het voorjaar (67%) en het najaar (66%). Wanneer gevraagd wordt naar de veerkracht van de vereniging

om een (eventuele) tweede stillegging van de sport(vereniging) te overleven, daalt het vertrouwen van verenigingen. Ongeveer de helft (54%) heeft vertrouwen in de veerkracht van de vereniging om een tweede stillegging te overleven¹. Het vertrouwen in de veerkracht bij een tweede stillegging daalt met name bij zaalsportverenigingen, veldsportverenigingen, verenigingen met een eigen kantine, verenigingen met een middelgrote begroting (10.000 tot 50.000 euro) en grote verenigingen (> 250 leden). 15 procent van de verenigingen heeft (helemaal) geen vertrouwen om een (eventuele) tweede stillegging te overleven. Eén op de drie zegt enigszins vertrouwen te hebben.

Figuur 2.8 Aandeel verenigingen met vertrouwen in de veerkracht van de vereniging om de gevolgen van de coronacrisis en een (eventuele) tweede stillegging te overleven¹, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

¹ Dit is gevraagd voor de maatregelen van 14 oktober van kracht zijn geworden.

3. Financiële gevolgen coronacrisis

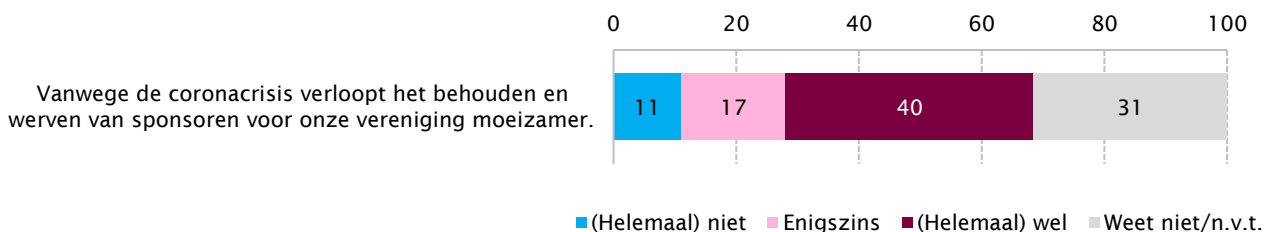
In dit hoofdstuk staan de financiële gevolgen van de coronacrisis voor sportverenigingen in Nederland centraal. Hierbij wordt ingegaan op de gevolgen voor contributie en sponsoring, de verwachte inkomstenderving, de verwachte bezuinigingsmogelijkheden, financiële ondersteuning en tekorten op de jaarrekening. Tot slot wordt de sentimentsverandering na persconferenties beschreven.

3.1 Gevolgen contributie en sponsoring

Werving sponsoren moeilijker bij vier op de tien verenigingen

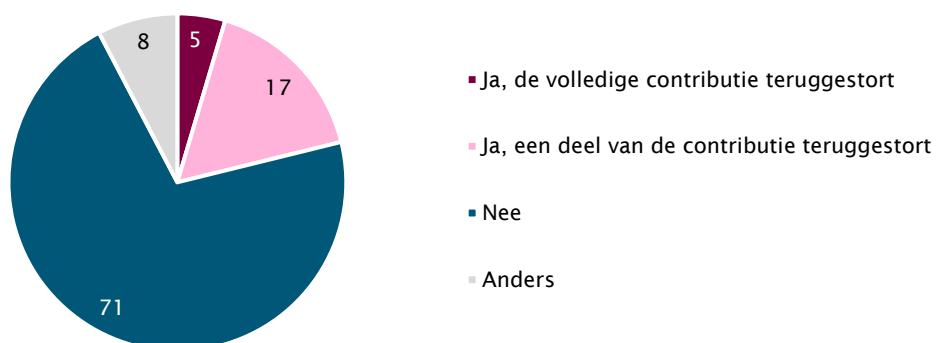
Aan het begin van de coronacrisis in het voorjaar van 2020 heersten bij verenigingen twijfels over het innen van sponsorgeld en contributies (Hoeijmakers en Van Kalmthout, 2020). In het najaar van 2020 geven vier op de tien verenigingen (40%, zie figuur 3.1) aan dat vanwege de coronacrisis het behouden en werven van sponsoren voor de vereniging daadwerkelijk moeilijker is verlopen. Bij ongeveer één op de tien verenigingen (11%) heeft de coronacrisis (tot nu toe) geen negatieve invloed gehad op sponsoren. Kijkende naar de inning van de contributies, heeft een klein gedeelte van de sportverenigingen besloten het volledige bedrag (4%) of een gedeelte (15%) van de contributie terug te storten of niet te innen omdat leden een tijdje niet hebben kunnen sporten (zie figuur 3.2). Het zijn overwegend zaalsportverenigingen (8% het volledige bedrag en 26% een gedeelte) en overige binnensportverenigingen (7% het volledige bedrag en 25% een gedeelte) die het volledige bedrag of een gedeelte van de contributie hebben teruggestort of niet geïnd. Andere vormen van teruggave van contributie die verenigingen noemen zijn het organiseren van extra trainingen/doortrainen buiten het seizoen, geen contributieverhoging doorvoeren en korting op de contributie later in het jaar doorvoeren.

Figuur 3.1 Gevolgen coronacrisis voor sponsoring bij sportverenigingen (in procenten, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Figuur 3.2 Gevolgen coronacrisis voor terugstorten/niet innen contributies bij sportverenigingen (in procenten, n=1.141)

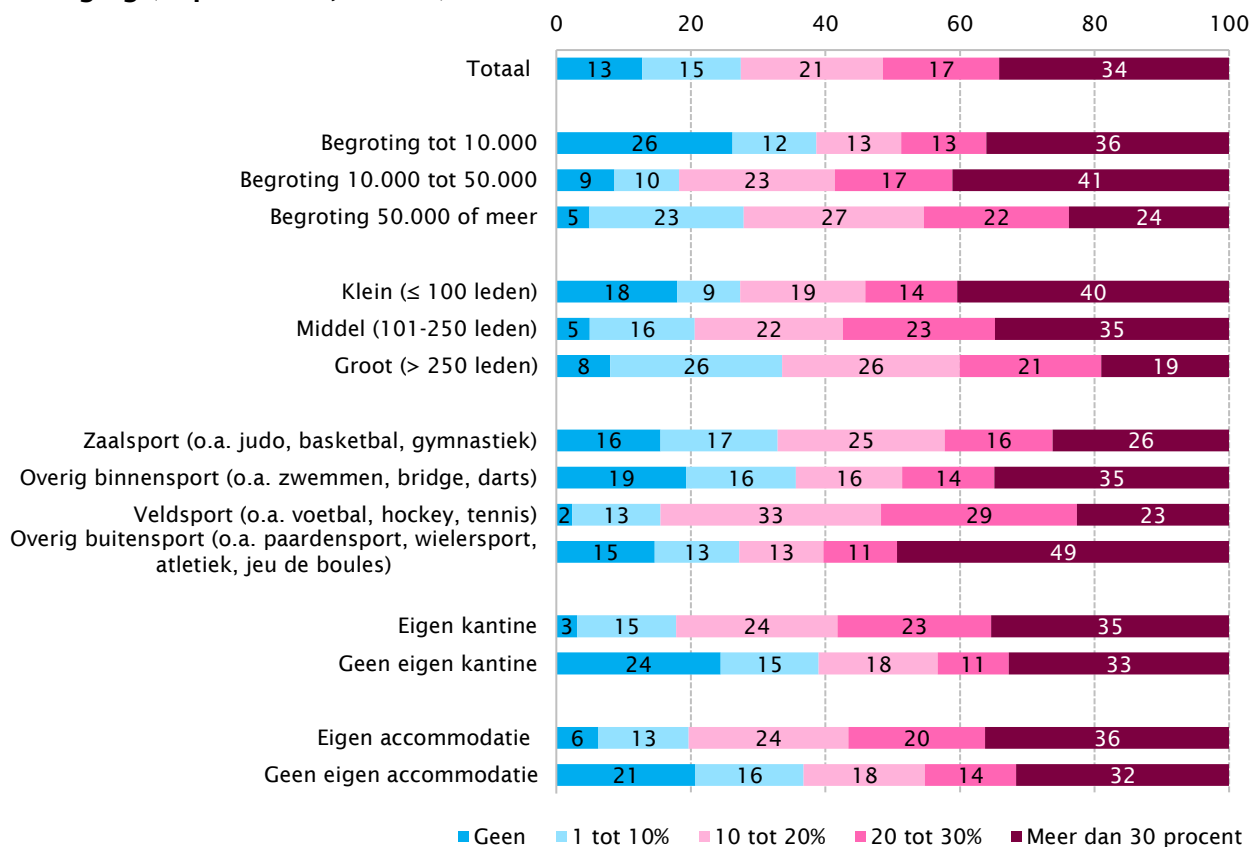
Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

3.2 Gevolgen financiële huishouding

Gemiddeld 19 procent van begroting aan inkomstenderving verwacht in 2020

Ruim één op de tien verenigingen (13%, zie figuur 3.3) heeft of verwacht het kalenderjaar 2020² geen inkomstenderving. Dit zijn met name verenigingen met een kleine begroting (tot 10.000 euro, 26%), verenigingen zonder eigen kantine (24%) en verenigingen zonder eigen accommodatie (21%). Eén op de drie verenigingen (34%) zegt het kalenderjaar 2020 meer dan 30 procent van de begrote inkomsten mis te lopen. Dit zijn voornamelijk overige buitensportverenigingen (49%), verenigingen met een middelgrote begroting (10.000 tot 50.000 euro, 41%) en kleine verenigingen (≤ 100 leden, 40%). De meest genoemde inkomstenposten waar verenigingen inkomstenderving ervaren, zijn kantineverkoop (48%), contributies (38%) en sponsoring (37%). Gemiddeld verwachten verenigingen het kalenderjaar 2020 een inkomstenderving van 19 procent van hun begrote inkomsten voor 2020 (zie tabel 3.1, na figuur 3.4). Kleine verenigingen (≤ 100 leden, 28%), verenigingen met een middelgrote begroting (10.000 tot 50.000 euro, 27%) en verenigingen met een kleine begroting (tot 10.000 euro, 26%) verwachten het kalenderjaar 2020 relatief de hoogste inkomstenderving.

Figuur 3.3 (Verwachte) misgelopen inkomsten bij sportverenigingen kalenderjaar 2020 in percentage van de begrote inkomsten voor 2020 in categorieën, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, n=777^a)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

^a In totaal hebben 777 sportverenigingen gegevens ingevuld over misgelopen inkomsten en begrote inkomsten voor 2020.

² Indien een vereniging niet per kalenderjaar begroot maar per seizoen, is uitgegaan van het seizoen 2019/2020.

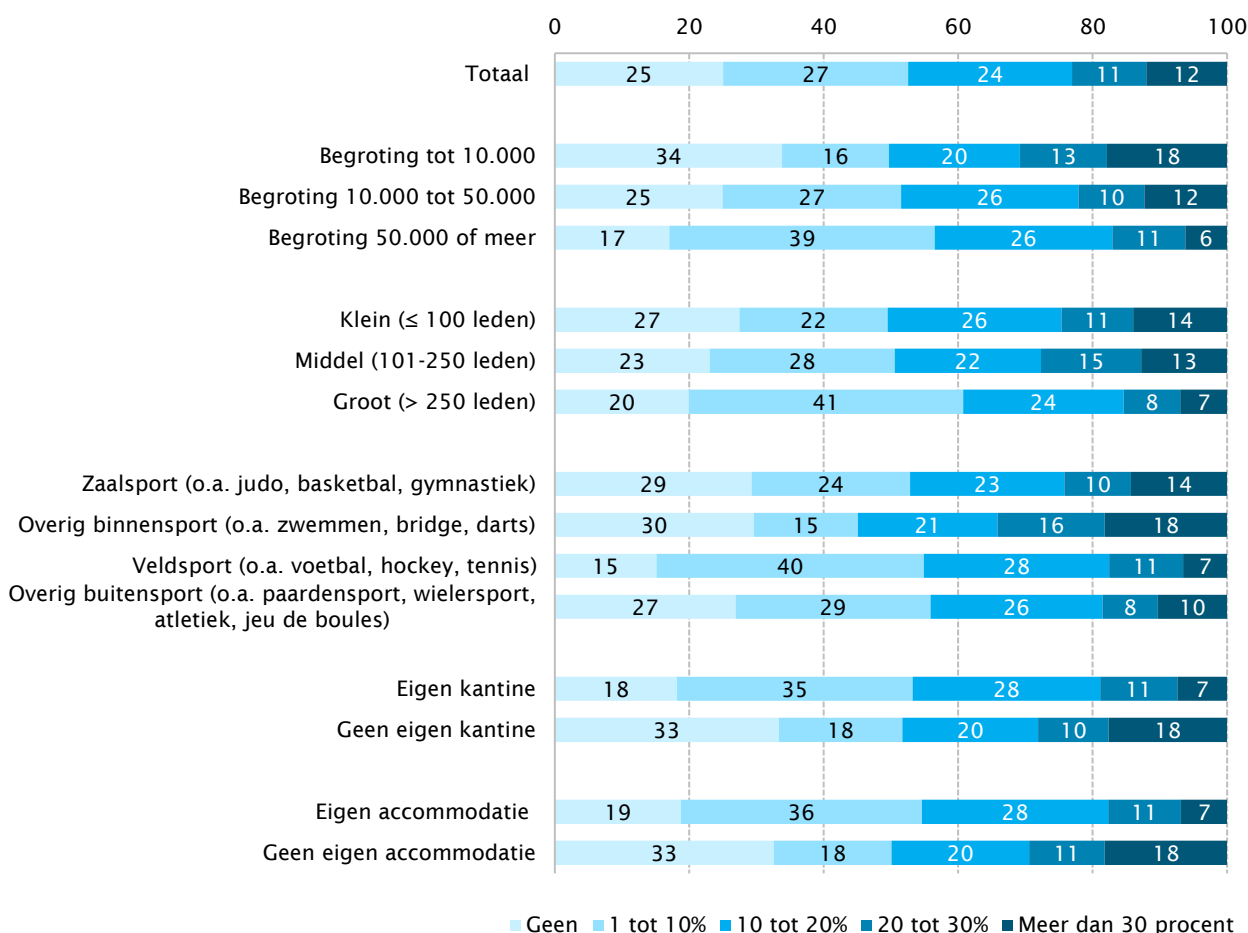
3.3 Bezuinigingsmogelijkheden

Gemiddeld 10 procent van begroting aan besparingen verwacht in 2020

Het merendeel van de verenigingen in Nederland (75%) geeft aan in het kalenderjaar 2020 te hebben bespaard/bezuinigd of nog te gaan besparen/bezuinigen (zie figuur 3.4). Eén op de vier verenigingen (25%) geeft aan in het kalenderjaar 2020 niet te gaan besparen/bezuinigen op hun uitgavenposten. Dit zijn overwegend verenigingen met een kleine begroting (tot 10.000 euro, 34%), verenigingen zonder eigen kantine (33%), verenigingen zonder eigen accommodatie (33%), overige binnensportverenigingen (29%) en zaalsportverenigingen (29%). Eén op de acht verenigingen (12%) zegt in 2020 meer dan 30 procent van de begroting te gaan besparen/bezuinigen.

Gemiddeld besparen/bezuinigen verenigingen in het kalenderjaar 2020 10 procent van de begroting (zie tabel 3.1). Overige buitensportverenigingen (7%), grote verenigingen (> 250 leden, 9%) en verenigingen met een grote begroting (50.000 euro of meer, 10%) voeren naar verwachting het kalenderjaar 2020 relatief de minste besparingen/bezuinigingen door. Verenigingen die een (of meer) (sport)accommodatie(s) voor de sportactiviteiten huren, gaan het kalenderjaar 2020 op de huur (37%), clubactiviteiten (35%) en kantine-inkopen (27%) besparen/bezuinigen (niet in figuur). Verenigingen met een eigen sportaccommodatie en kantine gaan het kalenderjaar 2020 op de kantine-inkopen (58%), clubactiviteiten (43%) en energielasten (38%) besparen/bezuinigen.

Figuur 3.4 Besparingen/bezuinigen bij sportverenigingen kalenderjaar 2020 in percentage van de begrote inkomsten voor 2020 in categorieën, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, n=741)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Tabel 3.1 Gemiddelde begrote, misgelopen inkomsten, besparingen/bezuinigingen, in euro's en procenten, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in euro's en procenten)^a

	Begrote inkomsten 2020 (n=717)	Misgelopen inkomsten (n=717)	Besparingen/bezuinigingen ^b (n=717)
Totaal	65.180	12.370 (19%)	6.616 (10%)
Begroting tot 10.000 (o.a. biljart, bridge, kegelen)	5.197	1.330 (26%)	750 (14%)
Begroting 10.000 tot 50.000 (o.a. jeu de boules, volleybal, handboogschieten)	24.085	6.569 (27%)	3.158 (13%)
Begroting 50.000 of meer (o.a. golf, hockey, voetbal)	171.905	29.770 (17%)	16.341 (10%)
Klein (\leq 100 leden)	14.508	4.081 (28%)	1.813 (12%)
Middel (101-250 leden)	46.699	11.820 (25%)	6.001 (13%)
Groot ($>$ 250 leden)	199.095	32.175 (16%)	18.395 (9%)
Zaalsport (o.a. judo, basketbal, gymnastiek)	35.789	7.422 (21%)	4.795 (13%)
Overig binnensport (o.a. zwemmen, bridge, darts)	16.829	3.807 (23%)	2.020 (12%)
Veldsport (o.a. voetbal, hockey, tennis)	124.071	24.471 (20%)	12.119 (11%)
Overig buitensport (o.a. paardensport, wielersport, atletiek, jeu de boules)	73.238	12.119 (17%)	5.423 (7%)
Eigen kantine	95.322	18.155 (19%)	9.723 (10%)
Geen eigen kantine	28.220	5.275 (19%)	2.807 (10%)
Eigen accommodatie	96.981	17.388 (18%)	9.416 (10%)
Geen eigen accommodatie	26.053	6.196 (24%)	3.172 (12%)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

^a Dit betreft de verenigingen die alle gegevens in de tabel hebben aangeleverd.

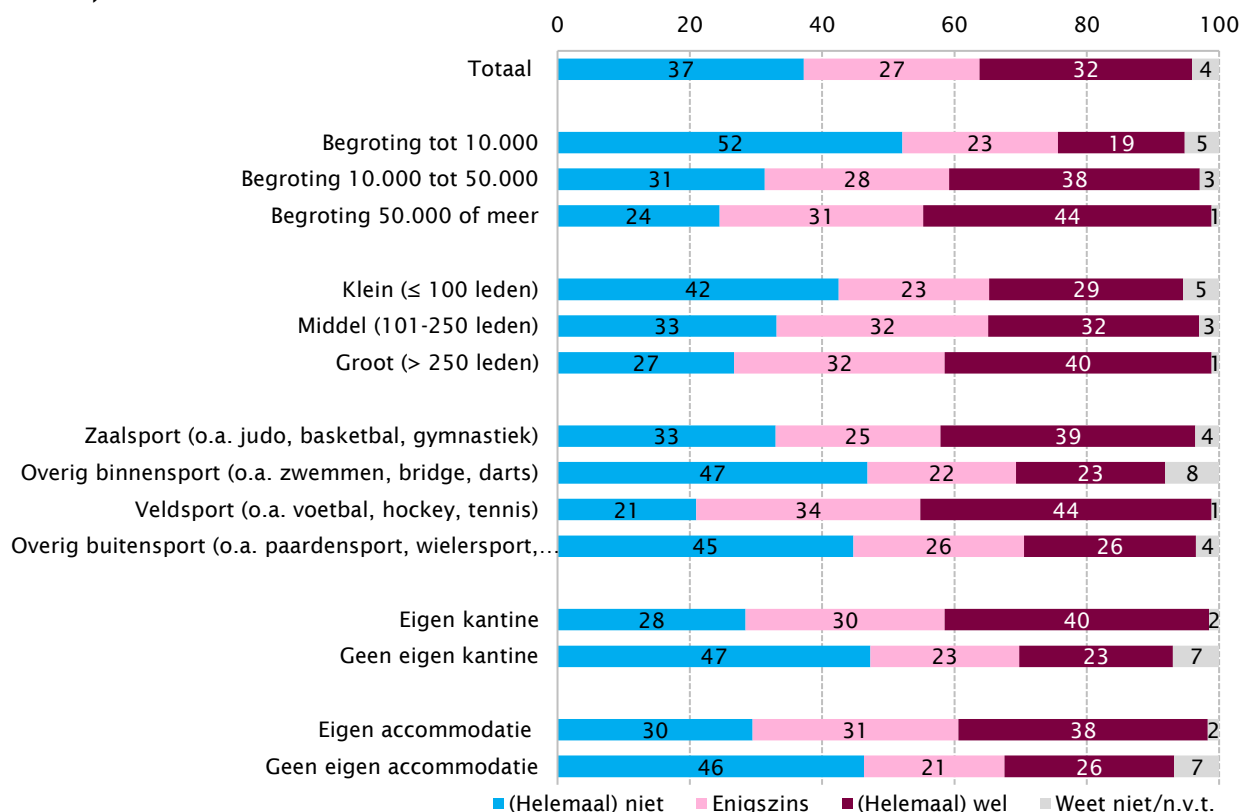
^b Besparingen/bezuinigingen zijn exclusief eventuele steunmaatregelen zoals bijv. NOW en kwijtschelding huur.

3.4 Gebruik ondersteuningsmaatregelen

Voor een op de drie verenigingen noodmaatregelen essentieel om te overleven

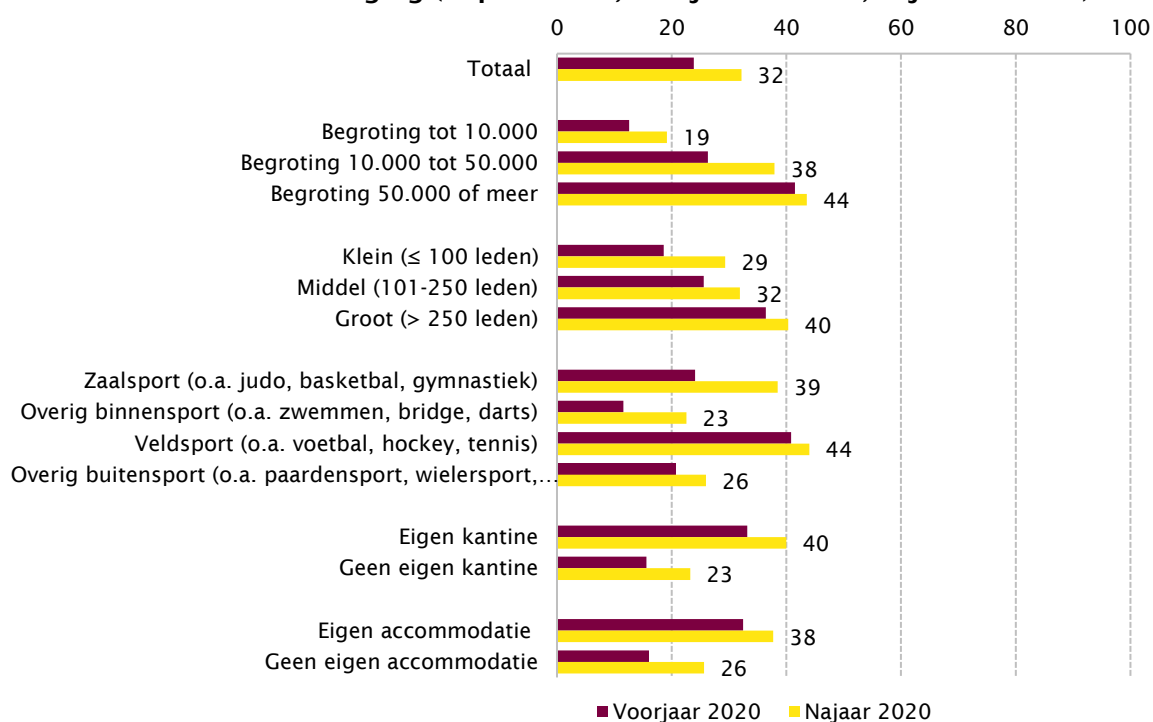
Begin april 2020 gaf ongeveer een kwart van de sportverenigingen in Nederland (26%) aan dat steunmaatregelen, hulp of ondersteuning essentieel zijn om als vereniging de coronacrisis te kunnen overleven (Hoeijmakers en Van Kalmthout, 2020). In oktober 2020 is dit licht gestegen naar een derde van de verenigingen (32%, zie figuur 3.5). Dit zijn met name veldsportverenigingen (44%), verenigingen met een grote begroting (50.000 euro of meer, 44%), grote verenigingen ($>$ 250 leden, 40%), verenigingen met een eigen kantine (40%) en zaalsportverenigingen (39%). De behoefte aan ondersteuning hangt sterk samen met de mate waarin verenigingen zich zorgen maken over de gevolgen van de coronacrisis voor de vereniging en de inkomstenderving. In vergelijking met begin april 2020 (zie figuur 3.6), zijn met name zaalsportverenigingen, overige binnensportverenigingen, verenigingen met een middelgrote begroting (10.000 tot 50.000) en kleine verenigingen (\leq 100 leden) vaker steunmaatregelen, hulp of ondersteuning essentieel gaan achten voor het overleven van hun vereniging.

Figuur 3.5 De mate waarin steunmaatregelen/hulp/ondersteuning essentieel zijn voor de sportvereniging om te overleven, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Figuur 3.6 Aandeel sportverenigingen waarbij steunmaatregelen/hulp/ondersteuning essentieel zijn voor de vereniging om te overleven in het voorjaar 2020 en najaar 2020, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, voorjaar n=3.256; najaar n=1.141)

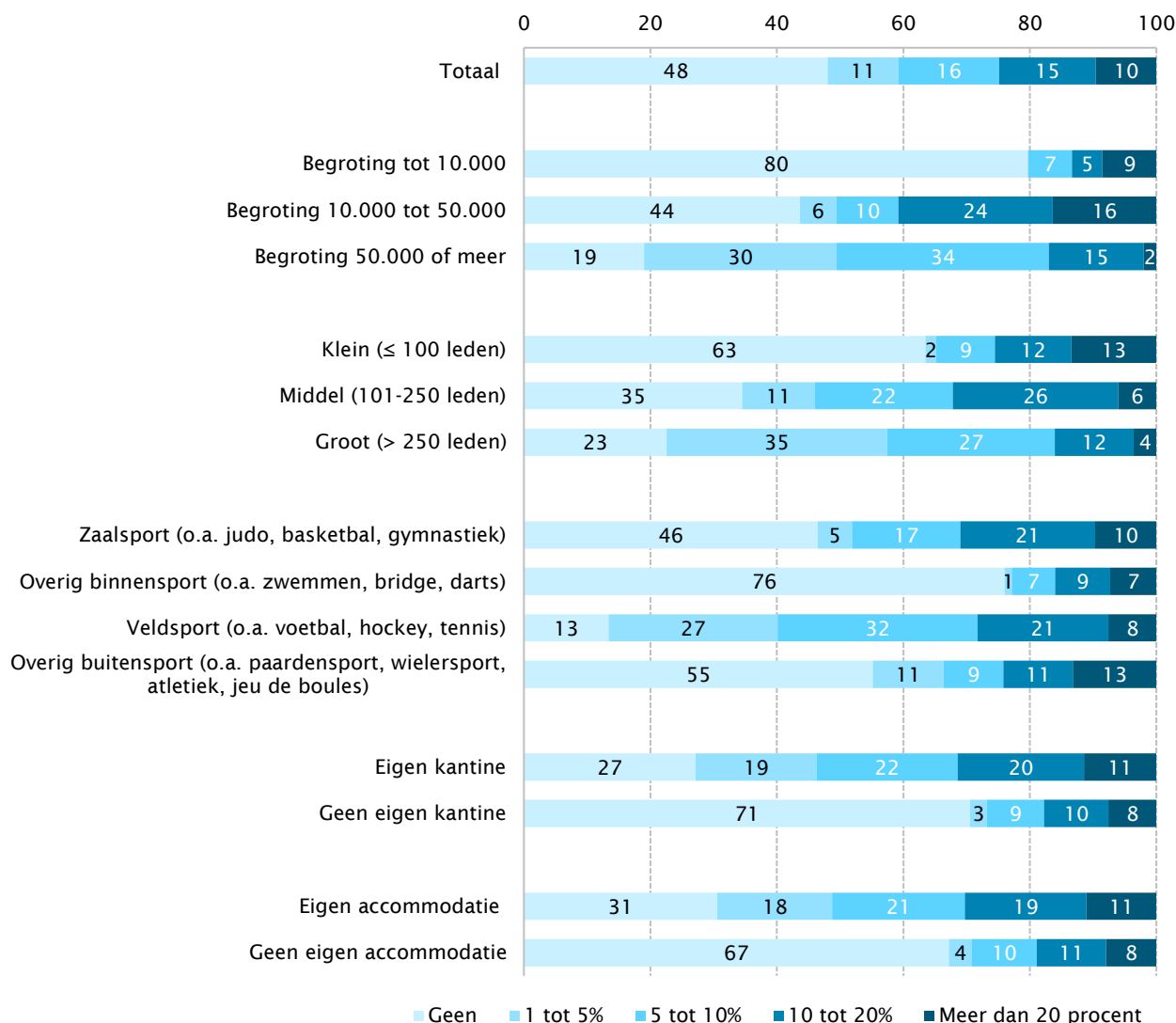
Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, april en oktober 2020.

Gemiddeld 5 procent van begroting aan financiële steunmaatregelen verwacht in 2020

Ruim de helft van de verenigingen (52%, zie figuur 3.7) geeft aan in de periode maart tot en met 15 oktober financiële steun van de Rijksoverheid of gemeente te hebben aangevraagd of ontvangen. Dit zijn met name veldsportverenigingen (87%), verenigingen met een grote begroting (50.000 of meer, 81%), grote verenigingen (> 250 leden, 77%), verenigingen met een eigen kantine (73%) en verenigingen met een eigen accommodatie (69%). De meest ontvangen financiële steunmaatregelen van de overheid zijn kwijtschelding van (een deel van) de huur (27%), de Tegemoetkoming amateursportorganisaties COVID-19 (TASO) (20%) en de Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren (TOGS) (17%) (zie figuur 3.8). Ongeveer één op de acht verenigingen (12%) heeft financiële steun van hun sportbond ontvangen. Dit gaat voornamelijk om de kwijtschelding van bondsafdrachten en/of competitiebijdragen.

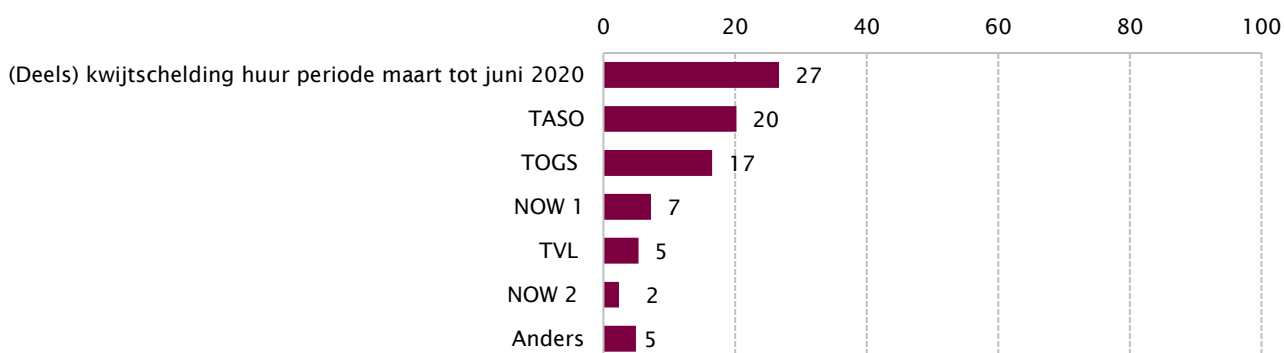
Verenigingen geven aan tot 15 oktober gemiddeld 5 procent van de begroting aan financiële steun van de overheid en sportbonden te ontvangen. Verenigingen met een middelgrote begroting (10.000 tot 50.000 euro, 9%) en kleine verenigingen (≤ 100 leden, 8%) hebben relatief de hoogste financiële steun van de overheid ontvangen.

Figuur 3.7 Ontvangen financiële steun van de overheid in de periode maart t/m 15 oktober 2020 door sportverenigingen in percentage van de begrote inkomsten voor 2020, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, n=717)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

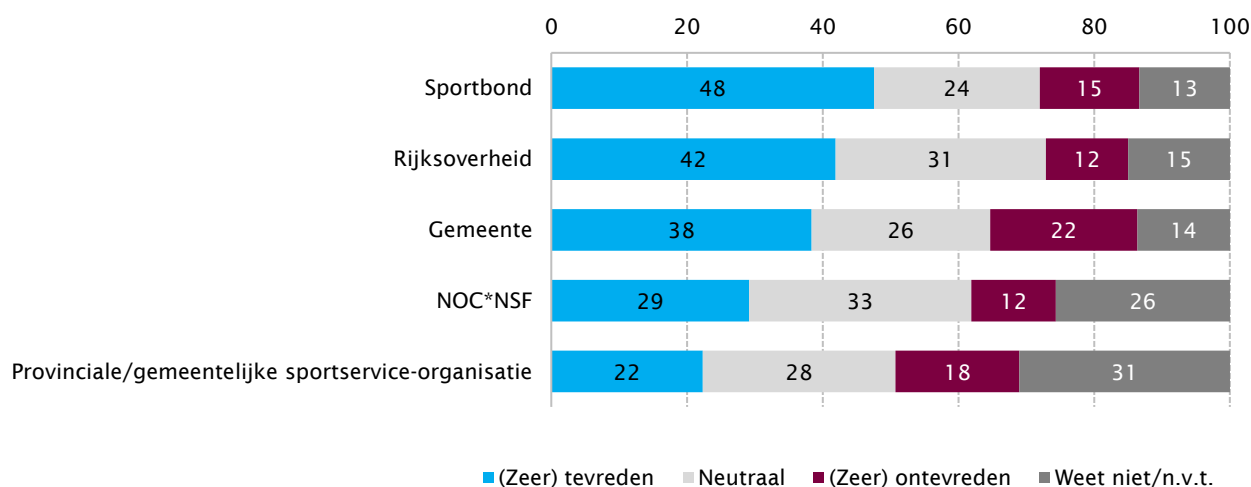
Figuur 3.8 Gebruikte financiële steunmaatregelen van de overheid in de periode maart t/m 15 oktober door sportverenigingen (in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=693)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Wat betreft de informatieverstrekking over de steunmaatregelen zijn sportverenigingen het meest positief over de sportbonden (48%), Rijksoverheid (42%) en gemeente (38%) en in mindere mate over NOC*NSF (29%) en provinciale/gemeentelijke sportservice-organisaties (22%) (zie figuur 3.9).

Figuur 3.9 Mate van tevredenheid van sportverenigingen over de informatieverstrekking over de steunmaatregelen van sportbonden, Rijksoverheid, gemeenten, NOC*NSF en provinciale/gemeentelijke sportservice-organisaties in september/oktober 2020 (in procenten, n=1.141)

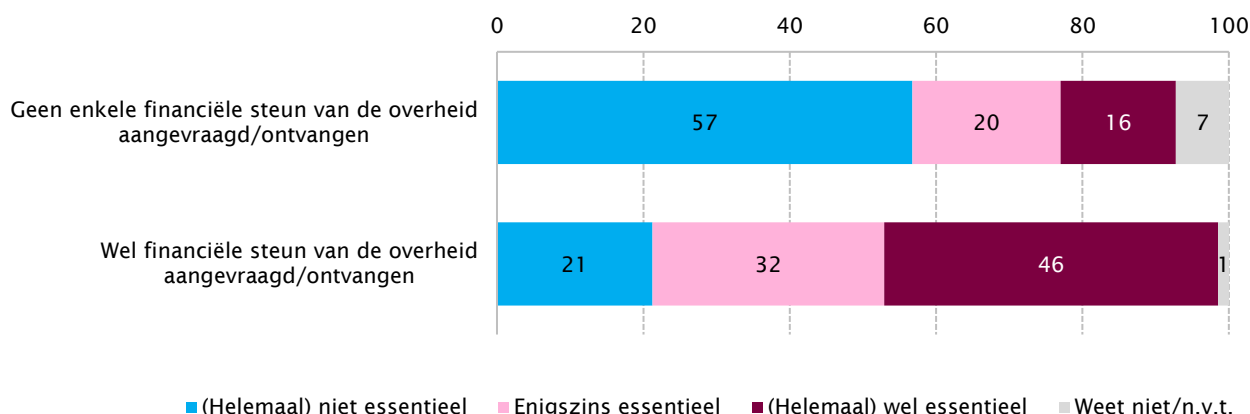

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Steun overheid lijkt op de goede plek terecht te komen

Wanneer het gebruik van de financiële steunmaatregelen van de overheid wordt afgezet tegen de mate waarin verenigingen aangeven dat de noodmaatregelen noodzakelijk zijn voor de vereniging om te overleven, lijken de financiële steunmaatregelen van de overheid voornamelijk op de goede plek terecht te komen. Zoals in figuur 3.10 is weergegeven, hebben met name de verenigingen waarbij noodmaatregelen, hulp of ondersteuning essentieel zijn voor het voortbestaan van de vereniging financiële steun van de overheid aangevraagd en/of ontvangen. Toch lijken de huidige financiële steunmaatregelen van de overheid niet volledig op de goede plek terecht te komen. Een derde van de verenigingen die geen enkele financiële steun van de overheid heeft aangevraagd/ontvangen (36%) is van mening dat noodmaatregelen, hulp of ondersteuning (enigszins) essentieel zijn voor de vereniging om te overleven. Daarnaast is één op de vijf verenigingen met financiële steun van de overheid (21%) van mening dat noodmaatregelen, hulp of ondersteuning niet essentieel is voor de vereniging om te overleven.

Figuur 3.10 Aangevraagde/ontvangen steun van de overheid door sportverenigingen naar de mate waarin noodmaatregelen/hulp/ondersteuning essentieel zijn voor de vereniging om te overleven (in procenten, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

3.5 Tekorten jaarrekening

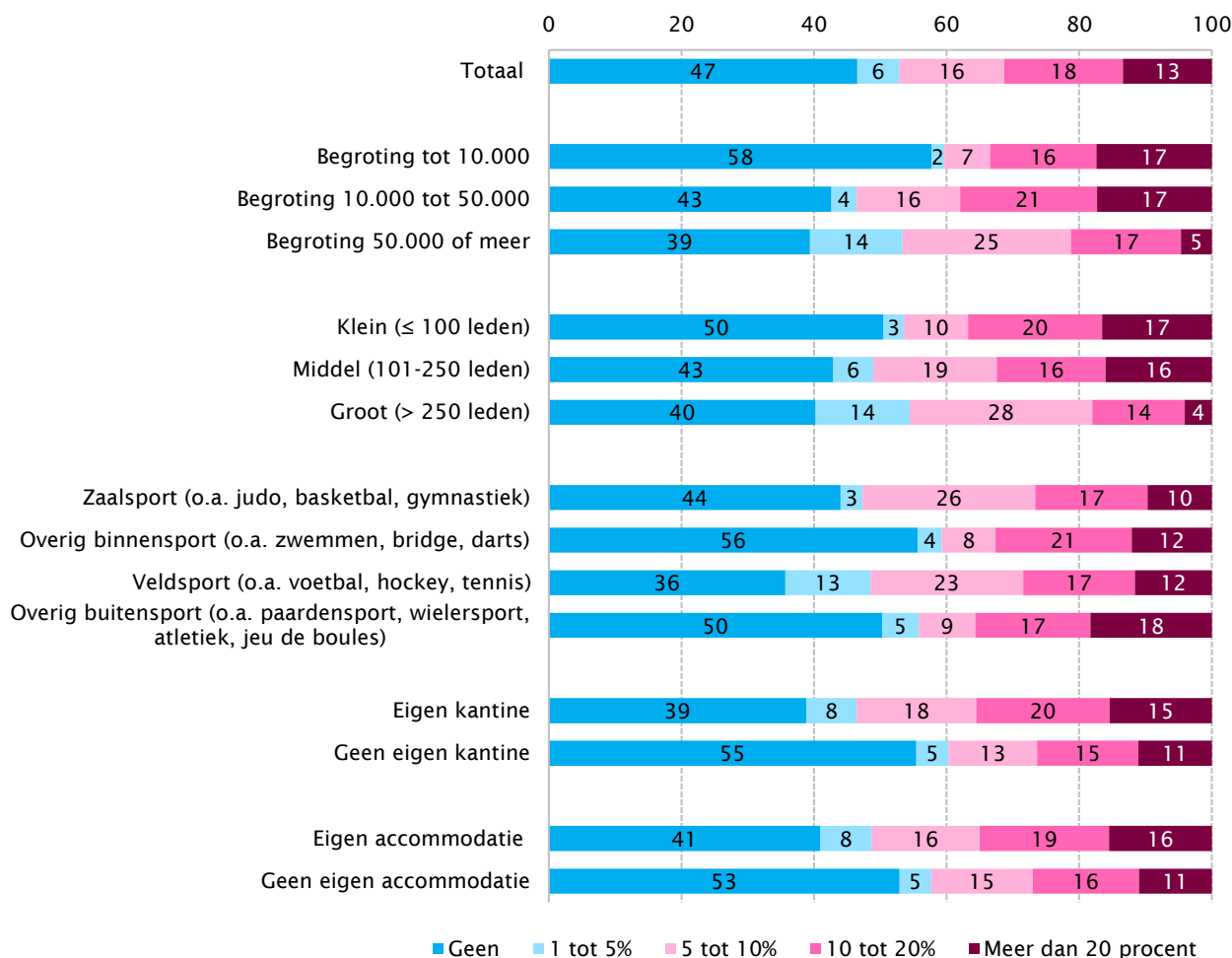
Helft verenigingen met tekort op de jaarrekening gedurende het kalenderjaar 2020

Ondanks de besparingen/bezuinigingen die verenigingen hebben doorgevoerd en de financiële ondersteuning die verenigingen (hebben) ontvangen, verwacht ongeveer de helft van de verenigingen in Nederland (53%, zie figuur 3.11) voor het kalenderjaar 2020 een tekort op de jaarrekening van de vereniging. Dit zijn met name veldsportverenigingen (64%), verenigingen met een eigen kantine (61%), verenigingen met een grote begroting (50.000 of meer, 61%), grote verenigingen (> 250 leden, 60%) en verenigingen met een eigen accommodatie (59%).

Gemiddeld tekort op jaarrekening van 5 procent van begroting verwacht in 2020

Gemiddeld gaan verenigingen naar verwachting het kalenderjaar 2020 afsluiten met een tekort van 5 procent op de jaarrekening. Verenigingen met een kleine begroting (tot 10.000 euro, 12%), verenigingen met een middelgrote begroting (10.000 tot 50.000 euro, 9%), kleine verenigingen (≤ 100 leden, 9%) en middelgrote verenigingen (101-250 leden, 9%) gaan naar verwachting met relatief het hoogste tekort op de jaarrekening het kalenderjaar 2020 afsluiten. Verenigingen die in 2020 een tekort op de jaarrekening van de vereniging verwachten, geven overwegend aan dit tekort ten laste van het eigen vermogen te laten komen (84%). Een vijfde van de verenigingen met een verwacht tekort (21%) is van plan dit tekort op te vangen door verhoging van de contributies. 7 procent weet nog niet hoe het tekort op te vangen.

Figuur 3.11 Grootte van het verwachte tekort op de jaarrekening van de sportvereniging voor het kalenderjaar 2020 in percentage van de begrote inkomsten voor 2020, uitgesplitst naar kenmerken vereniging (in procenten, n=653)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

3.6 Sentimentsverandering na aanscherping maatregelen

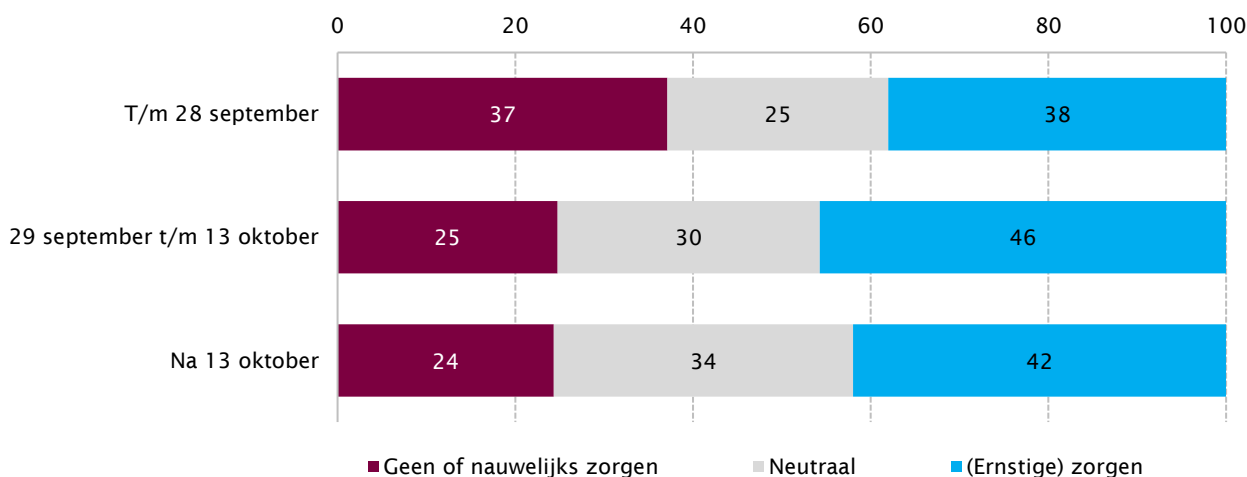
Gedurende de dataverzamingsperiode (25 september t/m 13 oktober) hebben twee persconferenties plaatsgevonden waarbij verscherpende maatregelen, onder andere voor de sport, zijn aangekondigd. Op 28 september werd aangekondigd dat per 29 september 18.00 uur geen publiek bij sportwedstrijden meer is toegestaan en sportkantines hun deuren moeten sluiten. Op 13 oktober is aangekondigd dat vanaf de volgende dag 22.00 uur amateursportwedstrijden zijn verboden, volwassenen in groepjes van maximaal 4 personen op anderhalve meter mogen sporten en in binnenruimtes maximaal 30 personen per zelfstandige ruimte mogen sporten. Om te bezien in welke mate deze aankondigingen en verscherpende maatregelen invloed hebben op de zorgen die verenigingen hebben over de gevolgen van de coronacrisis voor hun sportvereniging en financiële situatie zijn aanvullende analyses uitgevoerd. Om de gevolgen van de maatregelen van 14 oktober mee nemen, is de vragenlijst drie weken langer opengebleven en verspreid.

Zorgen nemen bij verenigingen toe na aankondiging sluiting sportkantines

Zoals in figuur 3.12 is weergegeven, zijn sportverenigingen zich vaker (ernstige) zorgen gaan maken over de gevolgen van de coronacrisis voor de toekomst van hun vereniging na de persconferentie van 28 september. Tijdens deze persconferentie is aangekondigd dat sportkantines moeten worden gesloten en geen publiek meer is toegestaan tijdens sportwedstrijden. Verenigingen is om een toelichting gevraagd

wat de coronamaatregelen aangekondigd op 28 september betekenen voor de vereniging. Verenigingen geven aan dat dit een adering is voor de kantine-inkomsten, verenigingsactiviteiten geen doorgang meer kunnen vinden met nadelige gevolgen voor de ledenbinding, sfeer en werving van nieuwe leden, en dat aanpassing van de maatregelen een vergrote druk op het bestuur en vrijwilligers legt. De aankondiging op 13 oktober dat amateursportwedstrijden zijn verboden en volwassenen in groepjes van maximaal 4 personen mogen sporten, is minder van invloed geweest op de zorgen die verenigingen zich maken. Ook de verenigingen die na 13 oktober de vragenlijst hebben ingevuld, is om een toelichting gevraagd over wat de coronamaatregelen aangekondigd op 13 oktober betekenen voor de vereniging. Verenigingen geven aan dat wedstrijden en trainingen zijn stilgelegd en dit grotendeels een stillegging van de vereniging betekent. Ook wordt aangegeven dat deze maatregelen wederom druk op bestuur en vrijwilligers legt om nieuwe aanpassingen te doen en leden goed te informeren. Ook de onduidelijkheid van de regels wordt door verenigingen aangegeven.

Figuur 3.12 De mate waarin sportverenigingen zich zorgen maken over de gevolgen van de coronacrisis voor de vereniging voor de persconferentie van 28 september, tussen de persconferentie van 28 september 2020 en 13 oktober 2020 en na de persconferentie van 13 oktober 2020 (in procenten, t/m 28 september n=131; 29 september t/m 13 oktober n=1.010; na 13 oktober n=211)

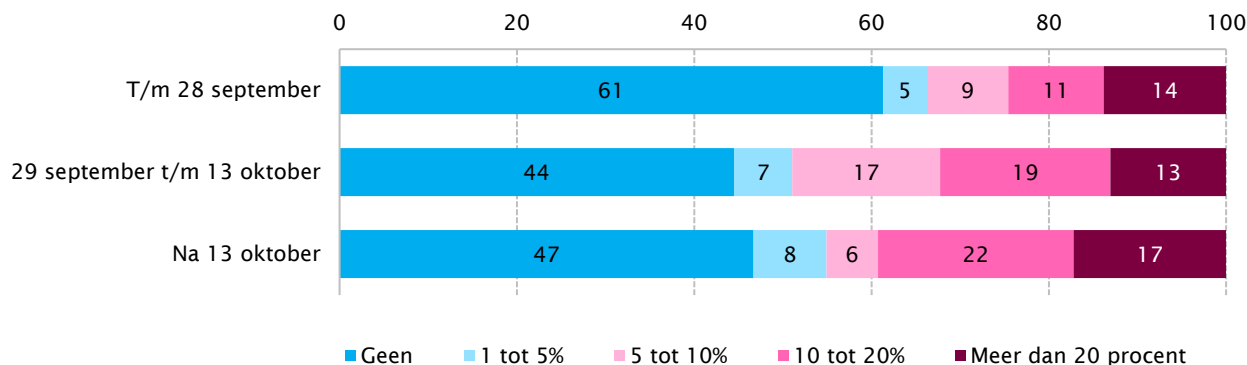

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Behoeftte aan financiële ondersteuning neemt toe na gedeeltelijke stillegging vereniging

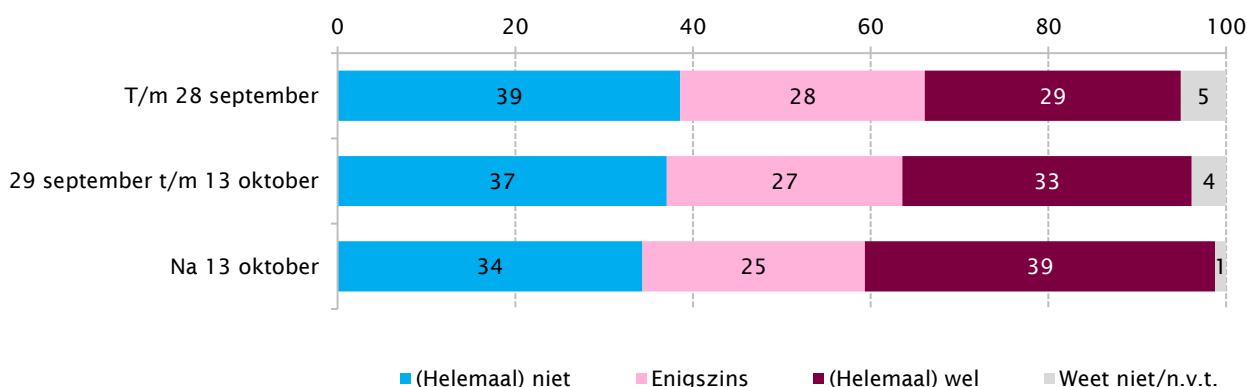
De aankondiging van de verscherpende maatregelen heeft invloed gehad op het aandeel verenigingen dat een tekort verwacht op de jaarrekening van de vereniging voor het kalenderjaar 2020. Voor de aankondiging van sluiting van de sportkantines en het verbod op publiek tijdens wedstrijden verwachtten vier op de tien verenigingen (39%, zie figuur 3.13) het kalenderjaar 2020 een tekort op de jaarrekening. Na de persconferentie van 28 september verwachtte meer dan de helft van de verenigingen een tekort op de jaarrekening voor het kalenderjaar 2020. Ook nam de hoogte van het verwachte tekort na de persconferentie van 28 september toe. Verenigingen geven vaker aan kantine-inkomsten mis te gaan lopen. In het verlengde hiervan is ook de behoefte aan steunmaatregelen, hulp en ondersteuning bij verenigingen toegenomen na de aankondigingen van de verdere gedeeltelijke stilleggingen van de sportverenigingen. Voor 28 september zijn drie op de tien verenigingen (29%, zie figuur 3.14) van mening dat steunmaatregelen, hulp en/of ondersteuning essentieel zijn voor de vereniging om te overleven. Na 13 oktober is dit gestegen naar vier op de tien verenigingen (39%).

Figuur 3.13 Grootte van het verwachte tekort op de jaarrekening van de sportvereniging voor het kalenderjaar 2020 in percentage van de begrote inkomsten voor 2020, uitgesplitst naar ingevuld voor de persconferentie van 28 september, tussen de persconferentie van 28 september 2020 en 13 oktober 2020 en na de persconferentie van 13 oktober 2020 (in procenten, t/m 28 september n=80; 29 september t/m 13 oktober n=573; na 13 oktober n=112)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Figuur 3.14 De mate waarin steunmaatregelen/hulp/ondersteuning essentieel zijn voor de sportvereniging om te overleven, uitgesplitst naar ingevuld voor de persconferentie van 28 september, tussen de persconferentie van 28 september 2020 en 13 oktober 2020 en na de persconferentie van 13 oktober 2020 (in procenten, t/m 28 september n=131; 29 september t/m 13 oktober n=1.010; na 13 oktober n=211)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

4. Robuustheid sportverenigingen gedurende de coronacrisis

In dit hoofdstuk worden de factoren die van invloed zijn op de robuustheid van sportverenigingen gedurende de coronacrisis beschreven. In de organisatiekunde wordt verschil gemaakt tussen de robuustheid en veerkracht van organisaties (Capano & Woo, 2017). Met robuustheid wordt het vermogen van sportverenigingen verstaan om gedurende periodes van interne of externe schokken op hetzelfde niveau te blijven bestaan. Veerkracht betekent herstel van externe schokken. In dit hoofdstuk wordt robuustheid geïnterpreteerd als het vermogen van sportverenigingen om de nadelige gevolgen van de coronacrisis te weerstaan en gemeten als de mate waarin verenigingen zich zorgen maken over de gevolgen van de coronacrisis voor hun toekomst, terwijl veerkracht het vermogen van de sportclub betekent om de impact van de coronacrisis op te vangen en terug te keren naar de pré-coronasituatie.

Om te achterhalen welke typen sportverenigingen robuuster zijn dan andere om de gevolgen van de coronacrisis te overleven, zijn drie regressieanalyses uitgevoerd. De afhankelijke variabele in alle regressieanalyses was de mate waarin sportverenigingen zich zorgen maken over de gevolgen van de coronacrisis voor hun vereniging. De eerste regressieanalyse omvatte de volgende onafhankelijke variabelen: de grootte van de club en de begroting van de club voor 2020. De tweede regressieanalyse omvatte de volgende onafhankelijke variabelen: aandeel contributie-inkomsten in de begroting 2020, aandeel sponsorinkomsten in de begroting 2020 en aandeel kantine-inkomsten in de begroting 2020. De derde regressieanalyse omvatte de volgende onafhankelijke variabelen: de mate van ledendaling in procenten van het totale aantal leden en de mate van inkomstenderving in procenten van de begroting voor 2020.

Kleinere verenigingen lijken niet langer robuuster gedurende de coronacrisis

Hoewel in het pré-coronatijdperk (2019) is vastgesteld dat hoe groter de omvang van sportverenigingen, hoe kleiner de kans is dat ze zich bedreigd voelen in hun voortbestaan, hebben Hoeijmakers en Van der Roest (zj) aan het begin van de coronacrisis het tegenovergestelde vastgesteld. In het voorjaar van 2020 maakten kleine sportverenigingen (≤ 100 leden) zich minder zorgen over de gevolgen van de coronacrisis voor hun voortbestaan dan middelgrote (101-250 leden) en grote verenigingen (> 250 leden). Hun onderzoek toonde aan dat de mate van zorgen bij sportverenigingen aan het begin van de coronacrisis samenhangt met de grootte van de sportvereniging (Hoeijmakers en Van der Roest, zj). Dit werd verklaard door het feit dat middelgrote en grote sportverenigingen vaker een grotere begroting en een groter aandeel vaste lasten hebben dan kleine sportverenigingen en daardoor kwetsbaarder leken aan het begin van de coronacrisis. Hun onderzoek toonde ook aan dat de mate van zorgen bij sportverenigingen over de gevolgen van de coronacrisis meer afhangt van de omvang van de begroting dan van de grootte van de sportvereniging. Hoeijmakers en Van der Roest (zj) spraken daarom ook wel van een *lablity of a large (fixed) budget* gedurende crisistijd. In het najaar van 2020 is dezelfde analyse herhaald. Opvallend is dat hieruit blijkt dat de grootte van de vereniging en de grootte van de begroting niet meer samenhangen met de mate waarin verenigingen zich zorgen maken. Dit betekent dat een diverser palet aan verenigingen (variërend in grootte en omvang van de begroting) kwetsbaar lijkt gedurende de coronacrisis dan aan het begin van de crisis werd gedacht en ondersteuning niet alleen gericht dient te zijn op verenigingen met hoge vaste lasten.

Verenigingen afhankelijk van kantine-inkomsten minder robuust

Aan het begin van de coronacrisis in het voorjaar van 2020 werd geconstateerd dat afhankelijkheden van bepaalde inkomstenstromen de robuustheid van sportverenigingen beïnvloedden (Hoeijmakers en Van der Roest, zj). Onderzoek toonde aan dat de mate van zorgen bij sportverenigingen over de gevolgen van de coronacrisis samenhangt met de mate van afhankelijkheid van verenigingen van kantine-inkomsten en sponsorinkomsten (Hoeijmakers en Van der Roest, zj). Hoeijmakers en Van der Roest (zj) beargumenteerden dat sportverenigingen die erg afhankelijk zijn van externe inkomsten, voornamelijk

kantine-inkomsten, het kwetsbaarst leken te zijn gedurende de coronacrisis. Daarnaast werd aangetoond dat de mate van zorgen over de toekomst van de vereniging negatief samenhangt met de afhankelijkheid van verenigingen van contributies. Dit betekende volgens Hoeijmakers en Van der Roest (zj) dat grotere afhankelijkheid van sportverenigingen van interne inkomstenbronnen, zoals contributies, leek bij te dragen aan de robuustheid van de sportverenigingen en deze sportverenigingen de meeste kansen hebben om een crisis te overleven zoals de coronacrisis. In het najaar van 2020 is dezelfde analyse herhaald. De afhankelijkheid van kantine-inkomsten draagt nog steeds bij aan de mate van zorgen bij sportverenigingen over de gevolgen van de coronacrisis voor de toekomst van hun vereniging. Afhankelijkheden van contributie-inkomsten hebben geen invloed meer op de mate van zorgen bij verenigingen. Dit betekent dat verenigingen die sterk teren op interne bronnen zoals contributies, niet langer minder kwetsbaar lijken te zijn voor de coronacrisis zoals begin van de crisis werd gedacht. Verenigingen die sterk afhankelijk zijn van kantine-inkomsten lijken het wel lastiger te hebben.

Verenigingen met ledendaling en inkomstenderving het minst robuust

Zoals in paragraaf 2.1 is weergegeven, geven verenigingen, wanneer gevraagd wordt om een toelichting bij de mate waarin verenigingen zich zorgen maken, voornamelijk aan zich zorgen te maken om ledendaling en inkomstenderving. Een lineaire regressieanalyse toont aan dat de mate van zorgen bij verenigingen om hun toekomst inderdaad samenhangt met de mate van ledendaling en de mate van inkomstenderving. Verenigingen maken zich meer zorgen naar mate zij met ledendaling en/of inkomstenderving te maken hebben, waarbij ledendaling de meeste invloed heeft. Dit betekent dat verenigingen met ledendaling het kwetsbaarste lijken te zijn om de coronacrisis te overleven. Doorgaand ledenverlies is vaak de factor die uiteindelijk leidt tot het opheffen van een vereniging omdat leden de contributies betalen, zorgen voor de kantine-inkomsten, als vrijwilliger de activiteiten organiseren en de vereniging besturen. Hoewel inkomstenderving ook invloed heeft, laat het belang van ledendaling zien dat verenigingen niet alleen gebaat zijn met financiële ondersteuning, maar ook ondersteuning gericht op het tegengaan van ledendaling.

5. Coronamaatregelen en protocollen bij sportverenigingen

In dit hoofdstuk worden de ervaringen van sportverenigingen met betrekking tot de coronamaatregelen en protocollen beschreven. Hierbij wordt ingegaan op de naleving van de coronamaatregelen bij sportverenigingen, de handhaving door sportverenigingen en de tevredenheid van sportverenigingen over de protocollen en informatieverstrekking van diverse partijen.

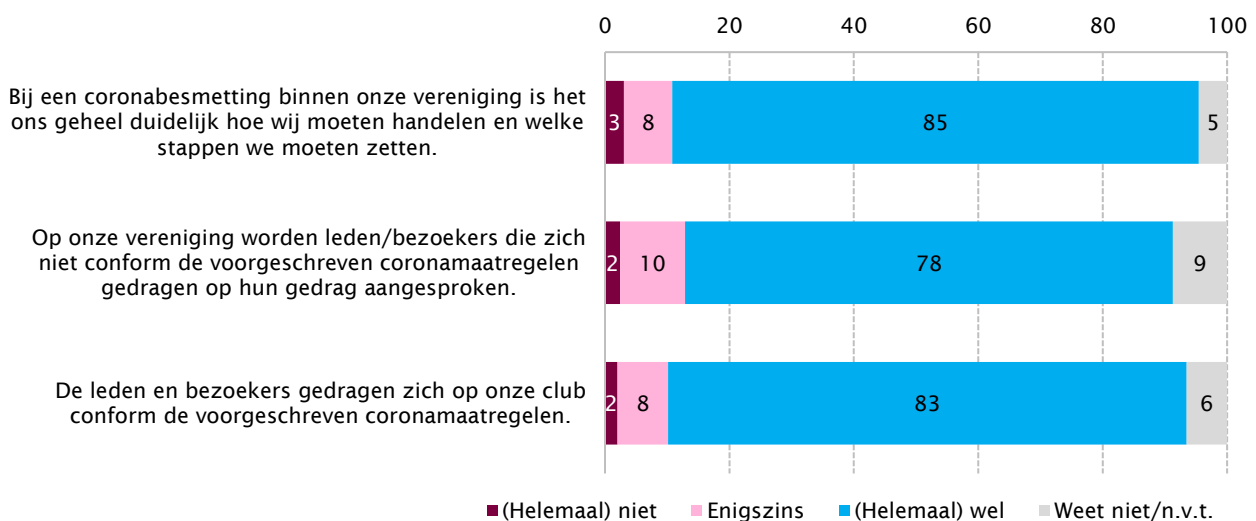
5.1 Naleving coronamaatregelen bij en door sportverenigingen

Veldsportverenigingen ervaren het vaakst problemen bij naleving coronamaatregelen

Een grote meerderheid van de sportverenigingen in Nederland (83%, zie figuur 5.1) geeft aan dat leden en bezoekers zich op de club conform de voorgeschreven coronamaatregelen gedragen.

Veldsportverenigingen geven het vaakst aan dat leden en bezoekers zich niet (4%) of enigszins (14%) aan de voorgeschreven coronamaatregelen houden. Drie kwart van de verenigingen (78%) zegt dat leden en/of bezoekers die zich niet conform de voorgeschreven coronamaatregelen gedragen op hun gedrag worden aangesproken. Het zijn voornamelijk veldsportverenigingen waarbij het aanspreken van leden en/of bezoekers het vaakst niet (5%) of enigszins (20%) gebeurt. Wat betreft hoe te handelen en welke stappen te zetten bij een coronabesmetting, is dit voor de meeste verenigingen (85%) geheel duidelijk.

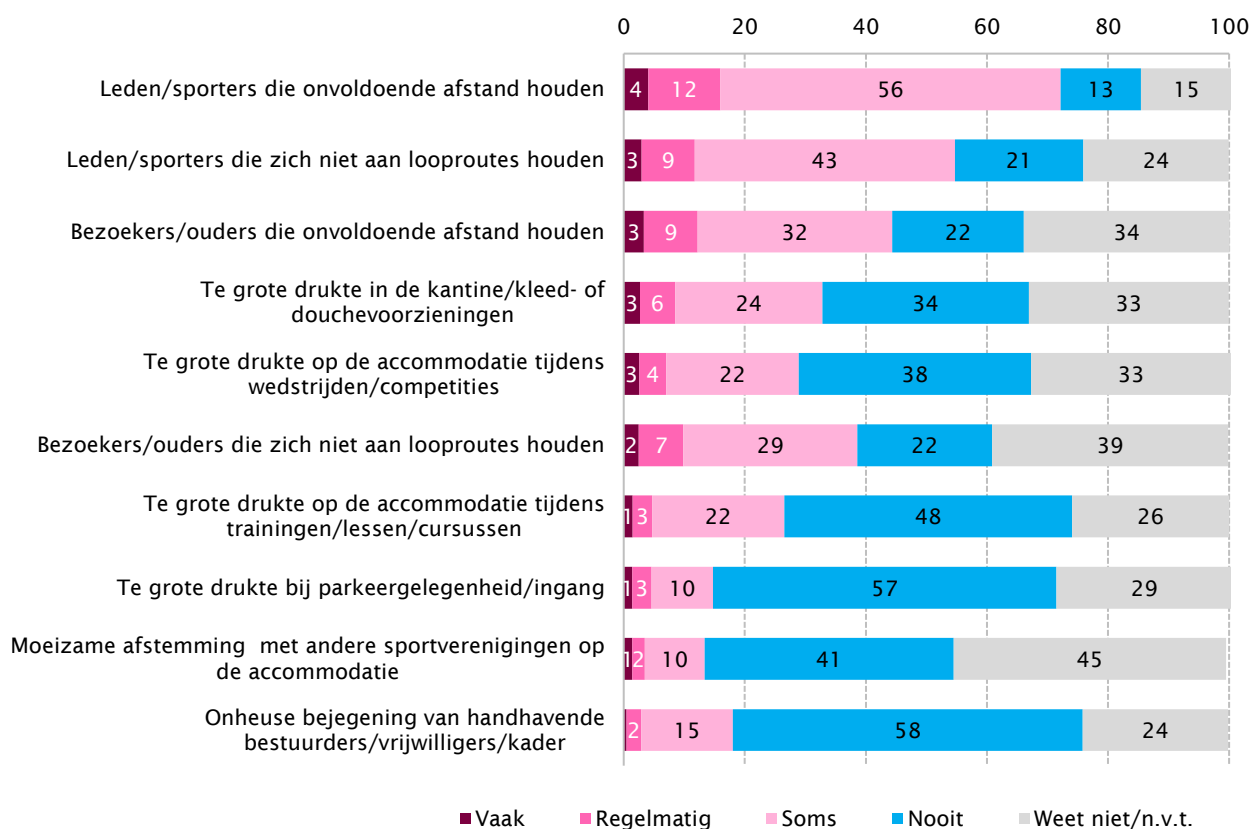
Figuur 5.1 Duidelijkheid, handhaving en naleving coronamaatregelen bij sportverenigingen in september en oktober 2020 (in procenten, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Wanneer specifiek gevraagd wordt naar het vóórkomen van problemen met betrekking tot het naleven van de coronamaatregelen door leden en bezoekers, blijken verenigingen wel degelijk te maken te hebben met leden en bezoekers die zich niet volledig conform de voorgeschreven coronamaatregelen gedragen. Een meerderheid van de sportverenigingen heeft te maken met leden en/of sporters die onvoldoende afstand houden (56% soms, 12% regelmatig en 4% vaak) of zich niet aan looproutes houden (43% soms, 9% regelmatig en 3% vaak) (zie figuur 5.2). Daarnaast hebben verenigingen te maken met bezoekers en/of ouders die onvoldoende afstand houden (32% soms, 9% regelmatig en 3% vaak) en/of zich niet aan looproutes houden (29% soms, 7% regelmatig en 2% vaak). Ook ervaren verenigingen te grote drukte in de kantine/kleed- of douchevoorzieningen (24% soms, 6% regelmatig en 3% vaak), op de accommodatie tijdens wedstrijden/competities (22% soms, 4% regelmatig en 3% vaak) en/of op de accommodatie tijdens trainingen, lessen of cursussen (22% soms, 3% regelmatig en 1% vaak). Veldsportverenigingen ervaren het vaakst problemen bij het naleven van de coronamaatregelen.

Figuur 5.2 Mate van problemen bij sportverenigingen met betrekking tot het naleven van de coronamaatregelen in de periode maart t/m september 2020 (in procenten, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

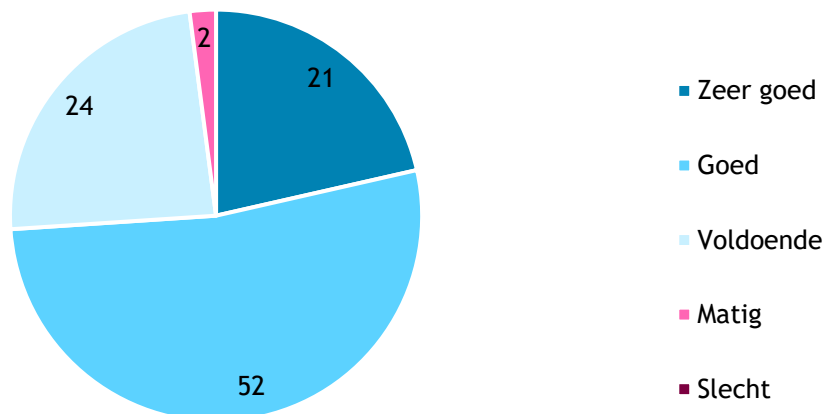
5.2 Handhaving coronamaatregelen en omgang met protocollen

Handhaving varieert van coronacoördinator tot informatiebord

Verschillende instanties hebben voor sportverenigingen coronaprotocollen opgesteld. De protocollen van NOC*NSF en sportbonden zijn juridisch gezien een advies voor het handelen op buiten- en binnensportaccommodaties en in de openbare ruimte. De noodverordeningen en gemeentelijke bepalingen zijn leidend. De meeste sportverenigingen zeggen gebruik te maken van sportspecifieke protocollen van sportbonden (75%), protocollen van gemeenten (75%) en/of het protocol Verantwoord Sporten van NOC*NSF (73%). 1 procent van de verenigingen zegt zonder protocollen te werken. Drie kwart van de sportverenigingen die met protocollen werkt, is van mening dat de protocollen zeer goed (21%) of goed (52%) worden gehandhaafd door de vereniging (zie figuur 5.3). Verenigingen geven overwegend aan dat zij alert zijn op het gedrag van hun leden maar dat het van de leden discipline vraagt en dat net zoals in heel Nederland het niet altijd goed gaat. Zo zegt een vereniging: ‘Gemiddeld is het gedrag van de leden niet beter of slechter dan gemiddeld in Nederland’. Ook geven veel verenigingen aan dat handhaving voor de vereniging ingrijpend is. Zo zegt een vereniging: ‘De inzet van vrijwilligers voor de naleving van de protocollen is cruciaal. Van de verenigingen wordt zeer veel verwacht om de diverse maatregelen uit te werken naar de lokale omstandigheden en het vergt in zijn totaliteit een enorme inspanning welke ten koste gaat van het besturen van de vereniging en het verenigingsleven’. Ook wordt aangegeven dat de verschillende regels voor verschillende leeftijdsgroepen en de verschillende regels voor op en naast het veld of baan vaak verwarrend werken. Zo wordt gezegd: ‘Het is lastig te verkopen dat men wel mag voetballen met en tegen elkaar en zodra de scheidsrechter heeft gefloten geldt weer de anderhalve meter regel’. Ook wordt aangegeven dat de verschillende protocollen soms verwarring scheppen: ‘Omdat we met

4 protocollen te maken hebben schept het soms wat onduidelijkheid' en 'Verschillende protocollen moesten aan-elkaar geschreven worden'. De mate van handhaving lijkt sterk te variëren tussen verenigingen. Verschillende verenigingen geven aan coronastewards/coördinatoren/coaches, coronacommissies of specifieke vrijwilligers te hebben aangesteld voor de handhaving. Andere verenigingen geven aan dat ze leden hebben geïnformeerd of borden hebben opgehangen, maar niemand verantwoordelijk is gemaakt voor de handhaving.

Figuur 5.3 Mate waarin de protocollen worden gehandhaafd door de sportvereniging in de periode maart t/m september 2020 (in procenten, n=1.104)

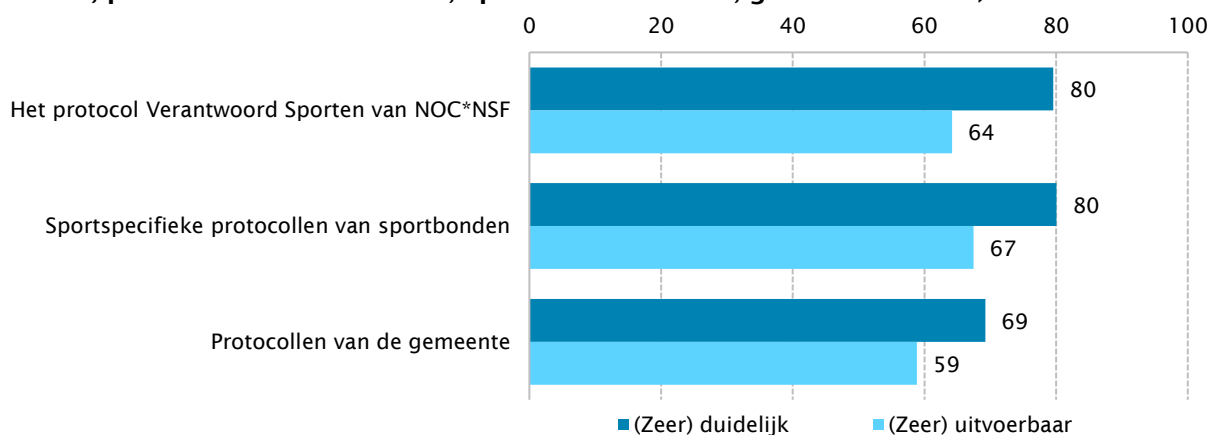

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Tevredenheid over protocollen en informatievoorziening

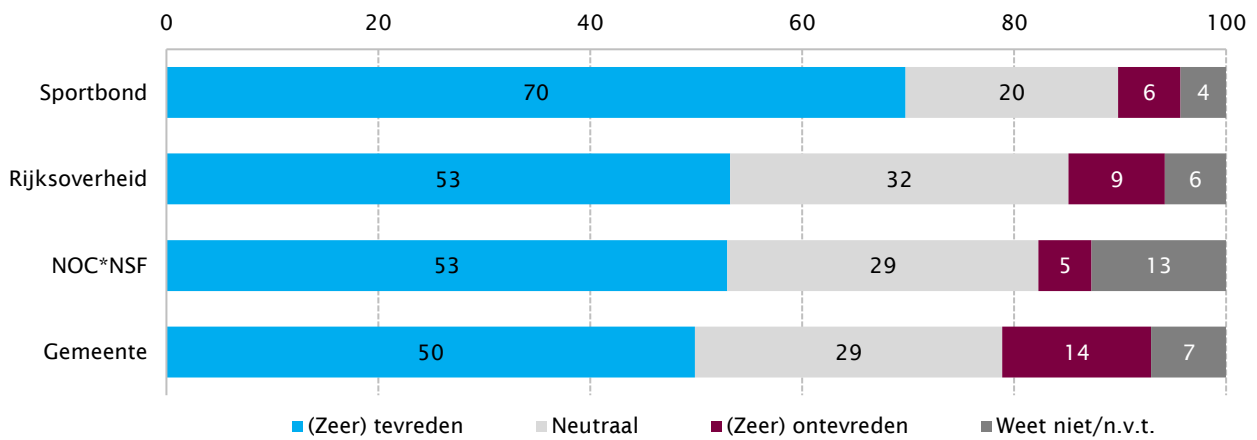
Sportverenigingen die werken met protocollen ervaren de protocollen van NOC*NSF, sportbonden en gemeenten overwegend positief. Zowel het protocol Verantwoord Sporten van NOC*NSF als de sportspecifieke protocollen van sportbonden worden door acht op de tien gebruikers als (zeer) duidelijk ervaren (zie figuur 5.4). Ongeveer twee derde van de gebruikers ervaart deze protocollen als (zeer) uitvoerbaar. De protocollen van de gemeenten worden iets minder positief gewaardeerd. Zeven op de tien gebruikers vinden deze protocollen (zeer) duidelijk en zes op de tien gebruikers vinden deze protocollen (zeer) uitvoerbaar. Wat betreft de informatieverstrekking over de coronamaatregelen en protocollen zijn sportverenigingen het meest positief over de sportbonden (70%, zie figuur 5.5) en in mindere mate over de Rijksoverheid (53%), NOC*NSF (53%) en gemeenten (50%).

Figuur 5.4 Mate waarin de protocollen van NOC*NSF, sportbonden en gemeenten als duidelijk en uitvoerbaar worden ervaren door sportverenigingen in september/oktober 2020 (in procenten, protocol NOC*NSF n=850; sportbonden n=864; gemeente n=879)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

Figuur 5.5 Mate van tevredenheid van sportverenigingen over de informatieverstrekking over de coronamaatregelen en protocollen in de sport van sportbonden, Rijksoverheid, NOC*NSF en gemeenten in september/oktober 2020 (in procenten, n=1.141)

Bron: Mulier Instituut, Vragenlijst gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, oktober 2020.

6. Conclusie en aanbevelingen

In dit afsluitende hoofdstuk volgen enkele conclusies en aanbevelingen op basis van de bevindingen ten aanzien van de gevolgen van de coronacrisis voor het toekomstperspectief en financiële situatie van sportverenigingen, factoren die bijdragen aan de robuustheid van sportverenigingen gedurende de coronacrisis en de ervaringen van sportverenigingen met betrekking tot handhaving en protocollen.

6.1 Conclusie

Zorgen bij sportverenigingen over toekomstperspectief nemen toe

Bij bijna de helft van de sportverenigingen in Nederland bestaan (ernstige) zorgen over de gevolgen van de coronacrisis voor de toekomst van hun vereniging. De zorgen bij sportverenigingen over hun toekomstperspectief zijn licht toegenomen ten opzichte van de zomer 2020 en het voorjaar 2020. Verenigingen maken zich vooral (ernstige) zorgen over het verlies van leden/vrijwilligers en hun financiële situatie. Binnensportverenigingen maken zich het vaakst (ernstige) zorgen over de toekomst van hun vereniging en zijn zich gedurende 2020 steeds meer zorgen gaan maken. Binnensportverenigingen geven vaker aan met een ledendaling te maken te hebben. Dit kan het gevolg zijn van de langere sluiting van binnensportverenigingen. Daarnaast zijn in het algemeen voor binnensportverenigingen contributies de voornaamste inkomstenbron, waardoor ledendaling ook financieel ingrijpende consequenties heeft. Bij buitensportverenigingen is meer diversiteit aan inkomstenbronnen en spelen kantine-inkomsten, sponsoring en financiële acties een belangrijkere rol. Buitensportverenigingen maakten zich aan het begin van de coronacrisis zorgen over hun toekomst, gedurende de zomer namen de zorgen af en in het najaar weer toe. Dit lijkt veroorzaakt te zijn door de heropening van de kantines en herstart van de competities gedurende de zomer, die gedurende het najaar weer werden gesloten en afgelast.

Begin april 2020 gaf ongeveer een kwart van de sportverenigingen in Nederland aan dat steunmaatregelen, hulp of ondersteuning essentieel zijn om als vereniging de coronacrisis te kunnen overleven. In oktober 2020 is dit licht gestegen naar een derde van de verenigingen. Twee op de drie verenigingen hebben vertrouwen in de veerkracht van de vereniging om de gevolgen van de coronacrisis te overleven. Wanneer gevraagd wordt naar de veerkracht van de vereniging om een (eventuele) tweede stillegging van de sport(vereniging) te overleven, daalt het vertrouwen van verenigingen. Ongeveer de helft heeft hierin vertrouwen. 15 procent van de verenigingen heeft (helemaal) geen vertrouwen om een (eventuele) tweede stillegging te overleven.

Verenigingen met ledendaling en/of inkomstenderving het meest kwetsbaar

Het toekomstperspectief van verenigingen lijkt kwetsbaarder naar mate zij met ledendaling en/of inkomstenderving te maken hebben, waarbij ledendaling de meeste invloed lijkt te hebben. Bij één op de drie verenigingen is het ledental tussen september 2019 en september 2020 gedaald. Van deze verenigingen geeft drie kwart aan dat de ledendaling deels, voornamelijk of heel erg aan de coronacrisis kan worden toegeschreven. Met name binnensportverenigingen hebben met ledendaling te maken. Bij één op de zes verenigingen is het aantal leden in het afgelopen jaar gestegen. Ruim één op de tien verenigingen heeft of verwacht het kalenderjaar 2020 geen inkomstenderving. Eén op de drie verenigingen zegt het kalenderjaar 2020 meer dan 30 procent van de begrote inkomsten mis te lopen. Gemiddeld verwachten verenigingen het kalenderjaar 2020 een inkomstenderving van 19 procent van hun begrote inkomsten voor 2020. Gemiddeld besparen/bezuinigen verenigingen in 2020 10 procent van de begroting.

Ruim de helft van de verenigingen geeft aan in de periode maart tot en met 15 oktober financiële steun van de Rijksoverheid of gemeente te hebben aangevraagd of ontvangen. Verenigingen geven aan tot 15 oktober gemiddeld 5 procent van de begroting aan financiële steun van de overheid en sportbonden te ontvangen. Ondanks de besparingen/bezuinigingen die verenigingen hebben doorgevoerd en de financiële

ondersteuning die verenigingen hebben ontvangen, verwacht ongeveer de helft van de verenigingen in Nederland voor het kalenderjaar 2020 een tekort op de jaarrekening van de vereniging. Deze verenigingen geven overwegend aan dit tekort ten laste van het eigen vermogen te laten komen. Een vijfde van de verenigingen met een verwacht tekort is van plan dit tekort op te vangen door verhoging van de contributies. 7 procent weet nog niet hoe het tekort op te vangen.

Veldsportverenigingen ervaren het vaakst problemen bij naleving coronamaatregelen

Hoewel verenigingen zelf overwegend positief zijn over de mate waarin leden en bezoekers zich op de club conform de voorgeschreven coronamaatregelen gedragen, blijken verenigingen wel degelijk te maken te hebben met leden en bezoekers die zich niet volledig conform de voorgeschreven coronamaatregelen gedragen. Een meerderheid van de sportverenigingen heeft te maken met leden en/of sporters die onvoldoende afstand houden of zich niet aan looproutes houden. Daarnaast hebben verenigingen te maken met bezoekers en/of ouders die onvoldoende afstand houden en/of zich niet aan looproutes houden en ervaren te grote drukte in de kantine/kleed- of douchevoorzieningen, op de accommodatie tijdens wedstrijden/competities en/of op de accommodatie tijdens trainingen, lessen of cursussen. Veldsportverenigingen ervaren het vaakst problemen met betrekking tot het naleven van de coronamaatregelen. Verenigingen geven overwegend aan dat zij alert zijn op het gedrag van hun leden maar dat handhaving op de vereniging niet altijd goed gaat. Ook geven veel verenigingen aan dat handhaving voor de vereniging ingrijpend is, de verschillende regels voor verschillende leeftijdsgroepen en de verschillende regels voor op en naast het veld of baan verwarrend werken en wordt aangegeven dat de veelvoud aan protocollen soms verwarrend werkt. De mate waarin en manier waarop verenigingen zich bezighouden met handhaving verschilt sterk. Veel verenigingen geven aan coronastewards/coördinatoren/coaches, coronacommissies of specifieke vrijwilligers te hebben aangesteld voor de handhaving. Andere verenigingen geven aan dat ze leden hebben geïnformeerd of borden hebben opgehangen, maar dat niemand verantwoordelijk is gemaakt voor de handhaving.

6.2 Aanbevelingen

Aandacht voor maatwerk bij financiële ondersteuning sportverenigingen

Het aandeel verenigingen dat steunmaatregelen, hulp of ondersteuning essentieel acht om als vereniging de coronacrisis te kunnen overleven is gedurende 2020 licht gestegen naar een derde van de verenigingen in oktober 2020. Wanneer het gebruik van de financiële steunmaatregelen van de overheid wordt afgezet tegen de mate waarin verenigingen aangeven dat de noodmaatregelen noodzakelijk zijn voor de vereniging om te overleven, lijken de financiële steunmaatregelen van de overheid voornamelijk op de goede plek terecht te komen. Toch lijken de huidige financiële steunmaatregelen van de overheid niet volledig op de goede plek terecht te komen. Een derde van de verenigingen die geen enkele financiële steun van de overheid heeft aangevraagd/ontvangen is van mening dat noodmaatregelen, hulp of ondersteuning (enigszins) essentieel zijn voor de vereniging om te overleven. Daarnaast is één op de vijf verenigingen met financiële steun van de overheid van mening dat noodmaatregelen, hulp of ondersteuning niet essentieel zijn voor de vereniging om te overleven. Dit pleit voor meer maatwerk in het toekennen van financiële ondersteuning aan sportverenigingen en meer onderzoek naar waarom deze verenigingen niet in aanmerking komen voor financiële ondersteuning of geen financiële ondersteuning aanvragen.

Vermijd een volledige stillegging van sportverenigingen

Een dalend ledenaantal is een bepalende factor in het toekomstperspectief van sportverenigingen. Doorgaand ledenverlies is vaak de factor die uiteindelijk leidt tot het opheffen van een vereniging omdat leden de contributies betalen, zorgen voor de kantine-inkomsten, als vrijwilliger de activiteiten organiseren en de vereniging besturen. Hoewel de afname en/of het behoud van leden ook al voor de coronacrisis de grootste uitdaging voor verenigingen was (Hoeijmakers en Van Kalmthout, 2019), vormen

het tijdelijk niet kunnen sporten, het niet kunnen samenkomen van leden en het niet kunnen bieden van meerwaarde voor de betaling van contributie extra uitdagingen voor het in stand houden van de ledenbinding voor verenigingen. Gebleken is dat binnensportverenigingen vaker aangeven met een ledendaling te maken te hebben en dit waarschijnlijk het gevolg is van de langere sluiting van binnensportverenigingen. Het is dan ook belangrijk dat verenigingen zo snel en veel als mogelijk (weer) open gaan, maar dat in elk geval een volledige stillegging van de vereniging wordt vermeden. De toekomst van sportverenigingen lijkt namelijk sterk afhankelijk van de bindingskracht van leden en vrijwilligers en daarom is het in stand houden van deze binding tussen leden en de vereniging essentieel voor het toekomstperspectief van verenigingen. Het is daarom belangrijk dat bij sportverenigingen gedurende de coronacrisis minimale (sport)activiteiten gericht op het in stand houden van deze binding georganiseerd kunnen worden. Ook kan ingezet worden op het onderhouden van de binding met leden, door bijvoorbeeld het aanbieden van alternatieve activiteiten, het frequent online communiceren met leden en het doen van een moreel appèl op de leden om zich voor het voortbestaan van de vereniging in te zetten.

Verminder regeldruk voor sportverenigingen bij handhaving en protocollen

Veel verenigingen ervaren de handhaving en invoering van de coronamaatregelen en protocollen als ingrijpend, de verschillende regels voor verschillende leeftijdsgroepen en de verschillende regels voor op en naast het veld of baan als verwarrend en de veelvoud aan protocollen als soms tegenstrijdig. Eén op de drie verenigingen zegt dat de coronacrisis leidt tot een grotere werkdruk voor vrijwilligers, terwijl de coronacrisis tegelijkertijd voor een kwart van de verenigingen ook een negatieve invloed heeft op de bereidheid van vrijwilligers om zich voor de vereniging in te zetten. Met name de veelvoud aan veranderingen en aanpassingen in de coronamaatregelen voor sportverenigingen en de onduidelijkheid hierover leidt tot een vergrote regeldruk voor sportverenigingen. Dit lijkt voor veel vrijwilligers en bestuurders het plezier in vrijwilligerswerk negatief te beïnvloeden, maar ook ten koste te gaan van tijd en inzet die aan het in stand houden van ledenbinding kan worden besteed. Zoals eerder aangegeven is het in stand houden van ledenbinding een bepalende factor in het toekomstperspectief van sportverenigingen gedurende de coronacrisis. De regeldruk gedurende de coronacrisis kan verminderd worden door zo min mogelijk veranderingen door te voeren in de coronamaatregelen en protocollen voor sportverenigingen en verenigingen zo veel mogelijk duidelijkheid en ondersteuning te bieden in de uitvoering van de coronamaatregelen en protocollen.

Referenties

Capano, G. & Woo, J.J. (2017). Resilience and robustness in policy design: a critical appraisal. *Policy Sciences: Integrating Knowledge and Practice to Advance Human Dignity* 50 (3):399-426.

Hoeijmakers, R. & Kalmthout, J. van (2019). *Hoe zien sportverenigingen hun toekomst? De grootste uitdagingen voor sportclubs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hoeijmakers, R. & Kalmthout, J. van (2020). *Gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen. Onderzoek naar de gevolgen van de beperkende maatregelen in verband met het coronavirus*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hoeijmakers, R. & Roest, J. van der (zj). *The impact of the Covid-19 crisis and the robustness of Dutch sport clubs* (nog niet gepubliceerd).

Bijlage 1 Achtergrondkenmerken sportverenigingen

Tabel B1.1 Verdeling responsgroep sportverenigingen naar achtergrondkenmerken (in procenten, n=1.141)

		%
Grote vereniging	T/m 100 leden	57
	101 t/m 250 leden	21
	Meer dan 250 leden	21
Beschikken over een eigen sportaccommodatie of -complex	Eigen sportaccommodatie	54
	Geen eigen sportaccommodatie	46
Beschikken over een eigen kantine	Eigen kantine	53
	Geen eigen kantine	47
Type sport	Zaalsport (o.a. judo, basketbal, gymnastiek)	24
	Overig binnensport (o.a. zwemmen, bridge, darts)	22
	Veldsport (o.a. voetbal, hockey, tennis)	21
	Overig buitensport (o.a. paardensport, wielersport, atletiek, jeu de boules)	32
Begrote inkomsten	Tot 10.000 euro	31
	10.000 tot 50.000 euro	38
	50.000 euro of groter	30

